

การศึกษาวาทกรรม “ประชามติ”
ของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี
ผ่านรายการคืนความสุขให้คนในชาติ
A Study of Referendum Discourse of
the PM General Prayuth Chan-ocha
via the Return of Happiness TV Program

เอกจิต สว่างอารมณ์¹
อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว²

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมายและกระบวนการสร้างวาทกรรม ประชามติ ของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีผ่านรายการคืนความสุขให้คนในชาติ (คสช.) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพวิเคราะห์เนื้อหาของวาทกรรมในรายการคืนความสุขให้คนในชาติ รวมทั้งใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก โดยนำแนวคิดเรื่องการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ ตามกรอบแนวคิดของ Norman Fairclough แนวคิดวาทกรรม แนวคิดสัญวิทยาแนววิพากษ์ และทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อมวลชนกลุ่มอำนาจนิยม เป็นกรอบในการวิเคราะห์ พบว่า ความหมาย ประชามติ ถูกประกอบสร้างให้มีความหมายมากกว่าการรับร่างรัฐธรรมนูญ แต่หมายถึงการที่ประเทศสามารถไปต่อได้หรือไม่ ผ่านการออกเสียงประชามติครั้งนี้

ทั้งนี้ ในส่วนของการกระบวนการสร้างวาทกรรมประชามตินั้น พบว่า รายการคืนความสุขให้คนในชาติ มิได้สร้างการรับรู้ให้กับประชาชนในวงกว้าง แต่กลับเป็นจุดเริ่มต้นในการนำความหมาย ประชามติ ที่ผลิตขึ้นในรายการ มาผลิตซ้ำผ่านสื่อบุคคล

¹เอกจิต สว่างอารมณ์ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์และนวัตกรรม คณะนิติศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว ผู้อำนวยการหลักสูตรนิติศาสตร์ดุสิตบัณฑิต คณะนิติศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ของรัฐที่ประกอบสร้างขึ้น ภายใต้บริบทอำนาจนิยม ซึ่งโยงโยอำนาจเสมือนหนึ่งผู้สร้าง
วาทกรรมได้ลงมาทำการสื่อสารด้วยตนเอง อย่างมีประสิทธิภาพ

Abstract

This article aims at studying the meanings and process of constructing spoken referendum discourse by General Prayuth Chan-ocha, the Prime Minister via the Return of Happiness TV Program by Nation Council for Peace and Order (NCPO). Qualitative content analysis is employed to analyze the program, together with an in-depth interview using Norman Fairclough's concepts of critical discourse analysis, discourse, critical semiology, and mass media authoritarianism. The findings showed that the meaning of referendum was not only constructed to denote more than the acceptance of draft of the constitution but also implying the country's future after this referendum campaign.

In the aspect of the process of discourse construction during the referendum campaign, the results showed that the Return of Happiness TV Program did not raise public awareness among broad audience. However, it was a starting point for the meaning to be reproduced by state personnel and personal media under in authoritarian context, which linked power as if the authorities established effective communication by themselves.

บทนำ

นับตั้งแต่ประเทศเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สิ่งที่อยู่คู่กับการเปลี่ยนแปลงระบอบนี้คือการทำรัฐประหาร โดยเหล่านายทหารที่มาพร้อมกับการปกครองในรูปแบบอำนาจนิยม ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างในยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี การใช้การปกครองในรูปแบบอำนาจนิยมปรากฏชัดขึ้นเป็นวาทกรรม ที่ว่า “ข้าพเจ้าขอรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว” (อรวรรณ ปิลาสนธิโอวาท, 2547)

ในทางตรงกันข้าม แม้จะเข้ามาด้วยวิธีการรัฐประหารและใช้อำนาจเบ็ดเสร็จในการบริหารบ้านเมือง แต่สิ่งหนึ่งที่เหล่าบรรดานายทหารเหล่านั้นยังตระหนักและให้ความสำคัญคือการสร้างความชอบธรรมในการปกครองและบริหารประเทศดังจะเห็นได้จากข้อค้นพบในงานวิจัยของ ประจักษ์ ก้องกีรติ (2559) ในงานวิจัย A Tales of Three Authoritarianism หรือ เรื่องเล่าจากระบอบเผด็จการ 3 ยุค โดยใช้วิธีการเปรียบเทียบทั้ง 3 ยุค คือ ยุคสุโขทัย-ถนอม ยุคสุจินดา และยุคปัจจุบัน ว่า สิ่งหนึ่งที่ได้ค้นพบจากการทำงานวิจัยชิ้นนี้ก็คือ ระบอบเผด็จการไทยมักจะมีดีของตัวเองเข้ากับรัฐธรรมนูญในทุกยุคทุกสมัย ที่แม้การเข้ามาในเริ่มแรกจะทำการฉีกรัฐธรรมนูญฉบับเดิม แต่ไม่นานนักก็จะร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ขึ้นมา ที่เป็นแบบนี้ก็เพราะรัฐธรรมนูญคือเครื่องมือที่ระบอบเผด็จการมักจะนำมาใช้เพื่อสร้างการยอมรับต่อนานาชาติ และเหตุผลอีกประการ คือ รัฐธรรมนูญช่วยให้ระบอบเผด็จการสามารถปกครองได้ยาวๆ เพราะเมื่อมีรัฐธรรมนูญก็เท่ากับระบอบนั้นกำลังมีข้ออ้างชั้นดีต่อประชาชนของตัวเองและโลกภายนอก

ทั้งนี้ นอกจากการเขียนรัฐธรรมนูญขึ้นมาใหม่เพื่อสร้างความชอบธรรมแล้ว อีกหนึ่งเครื่องมือในการปกครองแบบประชาธิปไตยที่รัฐบาลทหารได้หยิบยืมมาใช้ใน 2 ครั้งล่าสุด (รัฐบาลของพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ และรัฐบาลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา) ดังจะเห็นได้จาก รัฐบาลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ใช้กระบวนการออกเสียงประชามติ ถ้ามองความเห็นของประชาชนว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับร่างรัฐธรรมนูญที่ร่างขึ้นมาใหม่ อย่างไรก็ตาม ด้านหนึ่งของการจัดการออกเสียงประชามตินั้นก็ถูกมองว่าอาจเป็นเพียงพิธีกรรมเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับคณะรัฐประหารเท่านั้น (ilaw, 2559) เนื่องจากในช่วงรณรงค์การออกเสียงประชามตินั้น ได้มีการนำมาตรกรด้านกฎหมายควบคุมการรณรงค์การออกไปใช้สิทธิลงประชามติ โดยอ้าง พ.ร.บ. ว่าด้วยการออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2559 (พ.ร.บ.ประชามติ) รวมถึงการเอาผิดตามประกาศ คสช. (thaipublica, 2559) ในขณะเดียวกันรัฐบาลได้ใช้เครื่องมือการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ อาทิ ครู กอ ครู ขอ ครู คอ หรือ วิทยากรอาสาสมัครเผยแพร่ประชาธิปไตย ที่ทำหน้าที่สร้างความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาสาระของร่างรัฐธรรมนูญ โดยเน้นยุทธศาสตร์วิธีการแบบเดินเคาะประตูบ้านตามครัวเรือนต่างๆ ในส่วนของกระทรวงมหาดไทยได้ขอความร่วมมือกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทั่วประเทศใช้สื่อเสียงตามสายเพื่อการเข้าถึงข่าวสารของประชาชน และสร้างการรับรู้สาระสำคัญของร่างรัฐธรรมนูญ และคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ (กรธ.) ยังได้จัดทำสคริปต์ให้ผู้ใหญ่บ้านพูดประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสายจากวิทยุชุมชน รวมทั้งมีการแจกคลิป

เพลงที่ประพันธ์และขับร้องจากศิลปินที่ให้ความร่วมมือแต่งเพลงเกี่ยวกับสาระสำคัญ ร่างรัฐธรรมนูญและการทำประชามติอีกด้วย (Prachatai, 2559) ในส่วนของรัฐบาลเอง ยังได้ใช้โทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทยจัด “รายการคืนความสุขให้คนในชาติ” ที่ออกอากาศเป็นประจำทุกวันศุกร์ เวลา 20.15–21.15 น. โดยประมาณ โดยมีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี เป็นผู้ดำเนินรายการหลัก มีเป้าหมายในการบอกเล่าผลงานของรัฐบาล ตลอดจนถึงแจ้ง ทำความเข้าใจกับประชาชนในประเด็นต่างๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลารอบสัปดาห์ ซึ่งในช่วงเวลาก่อนการออกเสียงประชามติ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้มีการสอดแทรกเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับประชามติ และความคิดเห็นส่วนตัวเข้าไปในรายการอีกด้วย ยกตัวอย่างเช่น คำพูดของ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ในการจัดรายการคืนความสุข เมื่อวันที่ 8 มกราคม 2559 ที่ว่า “... เรื่องการประชามติ ถ้าทุกคนยังมองในแง่ของประชาธิปไตยอย่างเดียวนั้นไปไม่ได้หรอก ยังไงก็คิดหมด ท่านต้องมองชีวะ สิ่งที่ยืนยันไว้ สิ่งที่ทำให้วันเกิดประโยชน์กับใคร ประโยชน์กับผมหรือเปล่า ประโยชน์กับ คสช. หรือ ผลประโยชน์กับใครอื่นอีกเขียนกันไป แล้วก็สร้างความเข้าใจกันไปผิดๆ ถูกๆ ก็ทำให้เกิดปัญหาหมด ถ้าไม่ผ่านก็ไม่ผ่าน ผมทำยังไงก็ได้ ก็ว่ากันไปแล้วกัน...” (กลุ่มยุทธศาสตร์และแผนการประชาสัมพันธ์ สำนักโฆษก, 2559)

บทความนี้จึงมุ่งศึกษาเนื้อหาและกระบวนการสร้างวาทกรรม “ประชามติ” ของ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ผ่านรายการคืนความสุขให้คนในชาติ เพื่อถอดรื้อกระบวนการการสร้างวาทกรรมที่มีได้แต่เพียงสื่อสารด้วยถ้อยคำของนายกรัฐมนตรีเท่านั้น แต่ยังเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในบริบทส่วนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นอำนาจอุดมการณ์ และชุดความรู้ที่สร้างขึ้นมาประกอบสร้างความหมาย ทั้งยังมุ่งเปิดเผยฐานะความเป็นวาทกรรมที่เห็นถึงระบบของอำนาจในการผลิตสร้าง ปิดกั้น และดำรงอยู่ของความหมายของสรรพสิ่งต่างๆ ตลอดจนภาคปฏิบัติวาทกรรมจากการประกอบสร้างความหมายในรายการคืนความสุข เพื่อประโยชน์ในการทำมาเข้าใจ และเท่าทันกระบวนการสื่อสารทางการเมืองของรัฐบาลทหาร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อค้นหาความหมายของวาทกรรม ประชามติ ของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ที่ปรากฏอยู่ในรายการคืนความสุขให้คนในชาติ

2. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างวาทกรรม ประชาชาติ ของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ในรายการคืนความสุขให้คนชาติ

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับวาทกรรม (Discourse)

กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2551) ได้อธิบายความหมายวาทกรรมในทัศนะของ ฟูโกต์ ไว้ว่าเปรียบเทียบการทำงานของนักโบราณคดีที่ขุดค้นชั้นดินต่างๆ กล่าวคือ วาทกรรมหมายรวมทั้งวิธีการสื่อสารด้วยภาษาแบบต่างๆ (ไม่ว่าจะเป็นภาษาพูด ภาษาเขียน ภาษาภาพ ภาษากริยาท่าทาง ฯลฯ) ที่อยู่ภายใต้กรอบของโครงสร้างที่กล่าว มานั้นนั่นเองที่เป็นตัวสถาปนา/ผู้บงการอัตลักษณ์ของบุคคล ชุดความรู้ ระบบความสัมพันธ์ ความหมายของสิ่งต่าง ฯลฯ ทั้งนี้ การที่จะเข้าใจแนวคิดวาทกรรมของฟูโกต์ จะต้องเข้าใจแนวคิดเรื่องอำนาจและความรู้ ฟูโกต์ กล่าวว่า ความรู้ และอำนาจมีความสัมพันธ์ในแบบ “ซึ่งกันและกัน” กล่าวคือ ในด้านหนึ่งของกลวิธีและเทคโนโลยี แห่งอำนาจก็จะเป็นตัวช่วยอำนวยความสะดวกและเปิดทางโล่งให้แก่การสร้างสรรค ความรู้ และอีกด้านหนึ่ง ความรู้ก็จะกลายมาเป็นพื้นฐานหลักการการใช้อำนาจ

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2542) อธิบายความหมาย วาทกรรมในทัศนะของฟูโกต์ ไว้ว่า คือระบบการและกระบวนการในการสร้างหรือผลิตเอกลักษณ์และความหมาย ให้กับสรรพสิ่งต่างๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือ ตัวตนของเราเอง นอกจากนี้ วาทกรรมยังทำหน้าที่ตรึงสิ่งที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้าง

ทั้งนี้ ธงชัย วินิจจะกุล (2558) ได้อธิบาย ในส่วน Archaeology of Knowledge ไว้ว่า สำหรับฟูโกต์แล้ว วาทกรรมก็เหมือนวัตถุสิ่งของในชั้นดิน คือก่อตัวขึ้นและดำรง อยู่ภายใต้เงื่อนไขทางประวัติศาสตร์แบบหนึ่งๆ แต่วาทกรรมมีความเฉพาะตน เป็นผลผลิต ของสภาวะการณ์เฉพาะเจาะจง มีอายุหรือมีเงื่อนไขในการดำรงอยู่หรือมี “เวลา” เฉพาะของตน การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาระบบโบราณคดี ก็เพื่อที่จะเทียบเคียงให้เห็นว่าวาทกรรมเปรียบเสมือนชั้นดินที่แต่ละชั้นดินมีความหมายเฉพาะ ยุคสมัยหนึ่งเท่านั้น อย่างไรก็ตาม วาทกรรมมิได้เป็นเพียงวัตถุในชั้นดิน ซึ่งตัดขวางหน้า ดินสีกกลงไปแล้วจะเห็นเป็นชั้นๆ ราวกับภาพสองมิติแต่วาทกรรมเปรียบเสมือน สนามพลัง (force-field) ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ในอวกาศสามมิติ

ดังนั้น การทำความเข้าใจวาทกรรมต้องทำความเข้าใจผ่านระบบสิ่งต่างๆ ที่ถูกให้ความหมาย ซึ่งมีความสัมพันธ์กับประเด็นเรื่องอำนาจและอุดมการณ์ ปฏิสัมพันธ์ทั้งหลายล้วนแต่ได้รับอิทธิพลจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจและอุดมการณ์ในบริบทเฉพาะทั้งสิ้น ซึ่งโดยธรรมชาติของวาทกรรมนั้นจะปิดบังฐานะตัวเองในรูปของความรู้ ความจริง ความเป็นธรรมคา

แนวคิดเกี่ยวกับวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis: CDA)

Norman Fairclough (2003) การจะทำความเข้าใจวาทกรรมให้รู้ถึงความหมายวาทกรรมนั้น ต้องมีกระบวนการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ ผ่านหลัก 3 Dimensions Model ซึ่งแบ่งกรอบการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบซึ่งมาจากแนวคิดพื้นฐานในแนวคิดที่ว่า text หรือตัวบทไม่สามารถทำความเข้าใจโดยลำพังด้วยตัวมันเอง แต่การทำความเข้าใจใจว่าเป็นที่ที่จะต้องเชื่อมสัมพันธ์กับส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการเกิดวาทกรรมด้วยการวิเคราะห์วาทกรรมประกอบด้วย 2 องค์ประกอบสำคัญ

1. การวิเคราะห์ในสภาพการสื่อสาร (Analysis of Communication Events)

1.1 ตัวบท (Text) ในที่นี้คือภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร เป็นการวิเคราะห์ความหมายทั้งที่เป็นวัจนภาษา และอวัจนภาษา และรูปแบบของวาทกรรมที่เรียงร้อยเข้าด้วยกัน โดยจะมีหลักวิเคราะห์ 3 ประเด็น คือ

1.1.1 วาทกรรมนำเสนออะไรสู่สภาพสังคม และเกิดผลอย่างไร เป็นการนำเสนอเกี่ยวกับความคิด ระบบความรู้ และความเชื่อให้กับสังคมซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นถึงสภาพความเป็นจริงของสังคมในขณะนั้น และการนำเสนอวาทกรรมก่อให้เกิดผลอย่างไรต่อสังคม

1.1.2 วาทกรรมสร้างลักษณะเฉพาะหรืออัตลักษณ์อะไรให้สังคม เพื่อศึกษาว่าตัวบทหรือตัวภาษาสามารถสร้างลักษณะเฉพาะอะไรผ่านสื่อ เพื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทและบริบททางสังคม

1.1.3 เนื้อหาวาทกรรมแสดงถึงความสัมพันธ์อะไร เป็นการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างผู้สร้างและผู้รับวาทกรรม และระหว่างสื่อและสถาบันทางสังคม

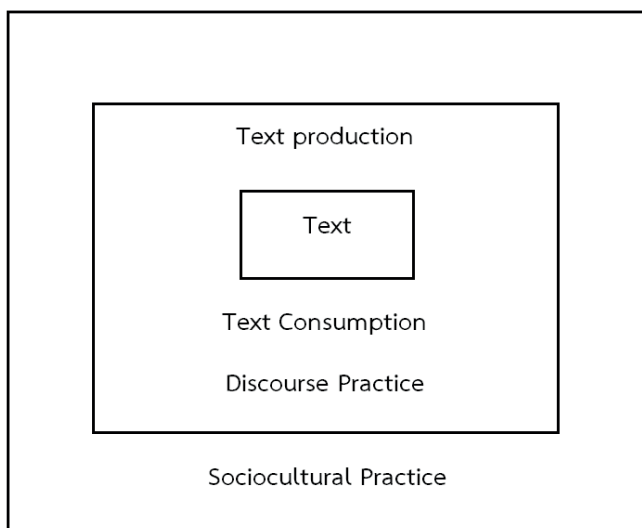
1.2 ปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discourse Practice) เป็นการวิเคราะห์กระบวนการสร้างตัวบท (Text Production) ว่า ผู้สร้างวาทกรรมทำให้วาทกรรมเกิดขึ้นได้อย่างไร มีการนำเอาบริบททางสังคม วัฒนธรรมมาสร้างเป็นวาทกรรมได้อย่างไร และมีการถ่ายทอดออกมาอย่างไร รวมทั้งมีการวิเคราะห์การบริโภคตัวบท

(Text Consumption) ว่า ผู้รับวาทกรรมได้รับตัวบทอย่างไร มีการบริโภคตัวบทอย่างไร และวิเคราะห์ช่องทางการสื่อสารซึ่งวิเคราะห์ได้ 2 แบบ

1.2.1 สถานการณ์ในการสื่อสารมีผลต่อแบบแผนการใช้ภาษาอย่างไร

1.2.2 ผลที่เกิดจากแบบแผนการใช้ภาษาช่วยในการสร้างขอบเขตความสัมพันธ์ และโครงสร้างอย่างไร

1.3 ปฏิบัติการด้านสังคมวัฒนธรรม (Sociocultural Practice) เป็นการวิเคราะห์ถึงบริบทที่ส่งผลให้เกิดวาทกรรม โดยจะพิจารณาทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม การเมือง และเศรษฐกิจ โดยผู้วิจัยได้นำกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์วาทกรรมแบบ 3 Dimensions Model ของ Norman Fairclough ตามแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 การวิเคราะห์วาทกรรมแบบ 3 Dimensions Model ของ Norman Fairclough

2. วิเคราะห์แบบแผนการใช้ภาษา (Analysis of the Order of Discourse)

2.1 ความสัมพันธ์แบบตัวเลือก (Choice Relation) เป็นการวิเคราะห์ Text Production ส่วนของการผลิตตัวบทว่าเหตุใดสื่อถึงนำเสนอรูปแบบการการใช้ภาษาในลักษณะนี้ เนื่องจากสื่อแต่ละประเภทต่างมีลักษณะที่แตกต่างกัน ย่อมส่งผลให้ลักษณะในการใช้ภาษาในการนำเสนอไม่เหมือนกัน

2.2 ความสัมพันธ์แบบโยงใย (Chain Relation) เป็นการวิเคราะห์สภาพการ ในการสื่อสารว่า Text Consumption ในส่วนของการบริโภคมีความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ อย่างไร เกิดผลกระทบอย่างไร หรือวาทกรรมที่สร้างขึ้นมามีความต่อเนื่อง โยงใยซึ่งกัน และกันในลักษณะใด

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การวิเคราะห์วาทกรรมเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ที่ เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ ระหว่างตัวบท กระบวนการสร้างตัวบท บริบททางสังคมวัฒนธรรม ซึ่งผู้ที่เข้าใจบริบทดังกล่าวจำเป็นต้องมีภูมิหลังหรือมีประสบการณ์ร่วมหรือมีความรู้ ในบริบทนั้นๆ เป็นอย่างดี ซึ่งจะพบว่าบริบทดังกล่าวนำมาจากสภาพสังคมวัฒนธรรม ในช่วงเวลานั้นๆ

การนำแนวคิดเรื่องวาทกรรม (Discourse) และแนวคิดเกี่ยวกับวิเคราะห์ วาทกรรมเชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis : CDA) มาใช้ในการศึกษาวาทกรรม ของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ครั้งนี้ ก็เพื่อใช้เป็นแนวทางในการหา คำตอบในกระบวนการสร้างวาทกรรม ประชาธิ ของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายก ฎมนตรี ผ่านรายการคืนความสุขให้คนในชาติว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร มีกระบวนการในการ สร้างวาทกรรม ที่สัมพันธ์กับบริบทอย่างไร โดยนำเอาทฤษฎีมาเป็นหลักในการวิเคราะห์ ตัวบทเพื่อทำความเข้าใจในปฏิบัติการทางวาทกรรมและปฏิบัติการทางสังคม วัฒนธรรม เพื่อแสดงให้เห็นว่า วาทกรรมของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี มีลักษณะ การสร้าง และตัวตนทางการเมืองอย่างไร

แนวคิดสัญวิทยาแนววิพากษ์ (Critical Semiology)

Roland Barthes (กาญจนา แก้วเทพ และคณะ, 2551) ได้ศึกษาการให้ ความหมายสัญลักษณ์ (signified) อันเป็นพื้นที่ชุกช่อนอุดมการณ์หรือที่เรียกว่า มายาคติ (myth) โดย บาร์ธส์ ได้ใช้แนวทางในการวิเคราะห์ความหมายที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร ออกเป็น 2 ระดับ

การสื่อสารความหมายในระดับแรก ก็คือ ความหมายในขั้นต้น (first order) หรือ ที่ บาร์ธส์ เรียกว่า ความหมายโดยตรง (denotation) เช่น นก หมายถึงสัตว์ที่มีปีก ชนิดหนึ่งที่เป็นได้ เป็นต้น เป็นการตีความที่ถูกใส่ความหมายเชิงสังคม/วัฒนธรรม

การสื่อสารความหมายในลำดับที่สอง (second order) หรือที่บาร์ธส์เรียกว่า ความหมายโดยนัย (connotation) เป็นการตีความที่ถูกใส่ความหมายเชิงสังคม/วัฒนธรรม มีความเชื่อมโยงกับอารมณ์ ความรู้สึก ค่านิยม และวัฒนธรรมของผู้รับสารแล้วนำ ความรู้ของคนเข้าไปมีส่วนร่วมก็จะทำให้เกิดการตีความขึ้นอีกระดับ ซึ่งการที่ผู้รับสาร

และผู้ส่งสารจะตีความได้เหมือนกันนั้น จำเป็นต้องอยู่ในสังคมเดียวกันจนกลายเป็นเรื่องราวที่อธิบายได้ด้วยวัฒนธรรมหรือความเป็นจริงหรือธรรมชาติ

ผู้วิจัยนำแนวคิดสัญวิทยาแนววิพากษ์ (Critical Semiology) มาเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ตัวบท และการสร้างความหมาย ในการศึกษาวากรรม “ประชามติ” ของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ผ่านรายการคืนความสุขให้คนในชาติ ทั้งนี้ ก็เพราะว่าวาทกรรมมีการใช้ภาษาเป็นตัวถ่ายทอด ภาษาจึงใช้เป็นส่วนหนึ่งของวาทกรรมที่สามารถสื่อความหมายได้ ซึ่งผู้วิจัยต้องทำความเข้าใจกับสัญลักษณ์และความหมายของผู้สร้างวาทกรรม ประชามติ ผ่านรายการคืนความสุขภายใต้บริบทสังคมและวัฒนธรรมในช่วงรัฐประหาร

ทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อมวลชนกลุ่มอำนาจนิยม (Authoritarian Theory)

ทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อมวลชนกลุ่มอำนาจนิยม หรือที่ เกษม ศิริสัมพันธ์ (2551) เรียกว่า ทฤษฎีการสื่อสารมวลชนฝ่ายอำนาจนิยม ได้สรุปไว้ว่า รัฐควรเป็นผู้ดำเนินการโดยตรงในการเข้าถึงประชาชนแต่ละคน หรือใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือที่อิสระที่อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ อย่างไรก็ตามในระบบอำนาจนิยม ไม่ได้ห้ามปรามการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในปรัชญากว้างๆ เกี่ยวกับระบบการเมือง ทั้งนี้ยังยอมให้มีการแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวางซึ่งอาจผิดแผกไปจากหลักการทางการเมืองอันเป็นรากฐานของระบบนี้ แต่สิ่งที่ระบบนี้จะไม่ยอมให้เกิดขึ้นก็คือความพยายามอันโจ่งแจ้งที่ล้มล้างผู้ทรงอำนาจ หรือรัฐ

ทั้งนี้ วิคเตอร์ เคลีมเพอร์ (อ้างถึงใน โทมัส สุขขปรีชา, 2561) ได้กล่าวถึงรูปแบบภาษาที่ผู้นำในระบบอำนาจนิยมมักใช้ให้ความหมาย โดยอ้างอิงถึง ฮิตเลอร์ ว่า ถ้าดู ‘ภาษา’ ที่ฮิตเลอร์ใช้ จะเห็นว่า ฮิตเลอร์ ‘ตีความ’ ภาษาที่ตัวเองใช้คนละแบบกับปทัสถานสังคมทั่วไป ยกตัวอย่างเช่น The People ของฮิตเลอร์ ไม่ได้หมายความว่า ‘ประชาชน’ ทั่วไปทั้งปวง แต่หมายถึง Some People คือมีเฉพาะคนบางกลุ่มในประเทศเท่านั้น

แนวคิดการสื่อสารมวลชนฝ่ายอำนาจนิยมผู้วิจัยจะใช้เป็นแนวทางในการประกอบการสร้างวาทกรรม ประชามติ เนื่องจากแนวคิดดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงลักษณะ หน้าที่ของอุดมการณ์ที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรม ของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ในบริบทการเข้ามาปกครองประเทศด้วยวิธีการทำรัฐประหารยึดอำนาจจากรัฐบาลประชาธิปไตย

ระเบียบวิธีการวิจัย

วิธีการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาวาทกรรมจากรูปแบบและวิธีการให้สัมภาษณ์ (Discourse Analysis) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มีรายละเอียดดังตาราง

ตารางที่ 1 วิธีการวิจัย

วัตถุประสงค์การศึกษา	แนวคิด / ทฤษฎี	เครื่องมือ
ความหมายของวาทกรรม ประชามติ ในรายการ คืนความสุขให้คนในชาติ	<ul style="list-style-type: none">วาทกรรมกรรมและการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ (CDA)	<ul style="list-style-type: none">แบบสังเกต (Coding Sheet) หรือแบบวิเคราะห์เนื้อหา/แผ่นวิเคราะห์ข้อมูล
กระบวนการสร้างวาทกรรม ประชามติ ในรายการ คืนความสุขให้คนในชาติ	<ul style="list-style-type: none">วาทกรรมกรรมและการวิเคราะห์วาทกรรมแนวคิดสัญวิทยาแนววิพากษ์ทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อมวลชนกลุ่มอำนาจนิยม	<ul style="list-style-type: none">Discourse Analysisแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) นักวิชาการ บุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสื่อสารการเมือง

ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

1. การจัดรายการคืนความสุขให้คนในชาติของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ที่ออกอากาศทางโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องการทำประชามติ ตั้งแต่ตั้งแต่วันที่ 9 ตุลาคม 2558 – 5 สิงหาคม 2559 โดยการบันทึกและถอดความจากเว็บไซต์สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี www.thaigov.go.th

2. ข้อมูลเทปบันทึกเสียงในตอน/ประเด็นที่ทำการเลือกตัวอย่างแล้วนำมาวิเคราะห์ โดยเป็นข้อมูลที่รวบรวมมาจาก youtube คืนความสุขให้คนในชาติ เพื่อนำเทปบันทึกรายการมาถอดเทปตรวจสอบความเที่ยงตรงกับการถอดเทปของเว็บไซต์สำนักเลขาธิการ

นายกรัฐมนตรี เพื่อตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนในการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ และนำมาใช้ประกอบในการวิเคราะห์ทั้งในส่วนน้ำเสียง อารมณ์ในการสื่อสารตลอด และฉากที่ใช้เป็นพื้นหลังในการถ่ายทอดสด ตลอดจนบริบทต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในรายการ

3. ข้อมูลจากนิตยสารมติชนสุดสัปดาห์ ตั้งแต่ตั้งแต่วันที่ 9 ตุลาคม 2558–5 สิงหาคม 2559

4. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์สื่อสารการเมือง นักวิชาการสายรัฐศาสตร์ สายนิติศาสตร์ และนักวิชาการสายวาทวิทยา จำนวนอย่างน้อย 4 คน โดยกำหนดประเด็นการสัมภาษณ์ดังนี้

- รูปแบบ เนื้อหารายการคืนความสุขให้คนในชาติ เป็นอย่างไร
- เนื้อหาที่แท้ในประเด็นประชามติที่ซ่อนอยู่ในรายการคืนความสุขให้คนในชาติ ในมุมมองผู้ให้สัมภาษณ์ คืออะไร
- เป้าหมายการทำประชามติในสายตานายกรัฐมนตรี ในมุมมองผู้ให้สัมภาษณ์ คืออะไร
- นายกรัฐมนตรีมีกระบวนการสร้างความชอบธรรมทางการเมือง ผ่านประชามติอย่างไร
- คำถามเชิงลึกในส่วนทัศนคติของผู้ให้สัมภาษณ์ในรูปแบบรายการลักษณะนี้กับสังคมไทย

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บข้อมูลจากการถอดเทปจากเว็บไซต์สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี (www.thaigov.go.th) ตั้งแต่ตั้งแต่วันที่ 9 ตุลาคม 2558–5 สิงหาคม 2559 โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เฉพาะเนื้อหารายการที่มีการกล่าวถึงการทำประชามติ ทั้งหมด 45 ตัวบท ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 ประเภทเหตุการณ์ในการนำไปวิเคราะห์ แล้วสรุปประเด็นต่างๆ โดยการบันทึกย่อ

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเทปบันทึกการถ่ายทอดทาง Youtube โดยเลือกรวบรวมเฉพาะตอนที่ใช้ประกอบการวิเคราะห์ โดยผู้ศึกษานำมาตรวจสอบความเที่ยงตรงกับข้อมูลจากการถอดเทปจากเว็บไซต์สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

3. การเก็บข้อมูลจากนิตยสารมติชนสุดสัปดาห์ ซึ่งเป็นนิตยสารที่มีเนื้อหาข่าวสารและการวิเคราะห์สังคม การเมือง เป็นหลัก ทั้งนี้ ยังมียอดจำหน่ายสูงสุดในบรรดานิตยสาร

รายสัปดาห์ โดยนับตั้งแต่วันแรกที่พบว่า พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีได้มีการพูดถึงการออกเสียงประชามติผ่านรายการคืนความสุขให้คนในชาติ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคล ผู้วิจัยทำการจัดบันทึกประกอบ การวิเคราะห์ แล้วใช้เทปบันทึกการสัมภาษณ์แล้วนำมาถอดความประกอบการวิเคราะห์อีกครั้งหนึ่งเพื่อความชัดเจนและสมบูรณ์มากขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากการทำ การเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ เรียบร้อยแล้ว ในขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ขั้นตอน

1. วิเคราะห์ข้อมูลจากการถอดเทปรายการคืนความสุขให้คนในชาติ จากเว็บไซต์สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี (www.thaigov.go.th) ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องประชามติ ตั้งแต่วันที่ 9 ตุลาคม 2558-5 สิงหาคม 2559 เพื่อวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse Analysis) จากการสื่อความหมายในเนื้อหาที่นำเสนอประเด็นต่างๆ ซึ่งมีการถ่ายทอดวาทกรรมผ่านรูปแบบและวิธีการนำเสนอ ทั้งฉาก และนายกรัฐมนตรี

2. วิเคราะห์ข้อมูลจากการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร บทความ บทวิเคราะห์ต่างๆ ที่ปรากฏในนิตยสารมติชนสุดสัปดาห์ นับตั้งแต่การปรากฏการทำการสื่อสารของ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี เรื่องการออกเสียงประชามติ ผ่านรายการคืนความสุขให้คนในชาติ

3. วิเคราะห์ข้อมูลประเภทบุคคล เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ซึ่งข้อมูลจากนักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์สื่อสารการเมือง นักวิชาการสายรัฐศาสตร์ นักวิชาการสายนิติศาสตร์ และนักวิชาการสายวาทวิทยา

ผลการวิจัยและสรุปผลเป็นกรอบแนวคิดเชิงมโนทัศน์

ผลการวิจัย

ความหมายของวาทกรรม ประชามติ ในรายการคืนความสุขให้คนในชาติ

จากการวิเคราะห์วาทกรรม ประชามติ ในรายการคืนความสุขให้คนในชาติ ผู้ศึกษาพบว่า วาทกรรมดังกล่าวมีการนำเสนอข้อมูล ความคิด คตินิยม (Ideology) อันนำไปสู่การเกิดอัตลักษณ์ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สร้างวาทกรรมกับประชาชน โดยวาทกรรมดังกล่าวมีลักษณะปฏิสัมพันธ์กับบริบทในสังคมซึ่งปรากฏในปฏิบัติทางวาทกรรม (Discourse Practice) และปฏิบัติการทางสังคมวัฒนธรรม (Sociocultural Practice)

สำหรับการนำเสนอความหมาย ความคิด และคตินิยม ของรายการคืนความสุขให้คนในชาติ มีประเด็นต่างๆ แบ่งออกเป็นประเภทได้ดังต่อไปนี้

1. การอบรมสั่งสอน

- อย่าเอาแต่ประชาธิปไตย
- เลิกทะเลาะ
- ออกไปลงประชามติ
- ชี้แนะวิธีออกเสียงประชามติ

ข้อสังเกตที่ได้จากการวิเคราะห์ความหมายในรายการคืนความสุขให้คนในชาติ ประเด็นอบรมสั่งสอนนั้นพบว่า เป็นประเด็นวาทกรรมที่มีการนำเสนอสู่ประชาชนผ่านรายการมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า ผู้สร้างวาทกรรมได้ทำการสื่อสารที่แฝงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้สร้างวาทกรรมกับประชาชน เสมือนหนึ่งประชาชนเป็นผู้ได้บังคับบัญชาที่ไม่มีความรู้เรื่องการออกเสียงประชามติผ่านภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร โดยได้ประกอบสร้างความหมายประชาธิปไตยในรูปแบบเสรีภาพของประชาชนอยู่ภายใต้ความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง อีกทั้งยังสะท้อนภาพลักษณ์ผู้นำที่มีความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยผ่านการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ออกเสียงประชามติกฎหมายร่างรัฐธรรมนูญ และยังย้ำชัดถึงความสำคัญของการออกเสียงประชามติว่าเป็นทางออกของประเทศในการผ่านพ้นวิกฤติการณ์การเมืองกลับสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตย

2. การวิวาทะฝ่ายตรงข้าม

- ฝ่ายตรงข้าม/ผู้วิจารณ์มีความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง
- รัฐบาลไม่มีความตั้งใจสืบทอดอำนาจและมีความมุ่งมั่นในการทำเพื่อประชาชน
- ฝ่ายตรงข้าม/ผู้วิจารณ์ไม่มีความจริงใจในการแก้ไขปัญหให้ประชาชน

ข้อสังเกตที่ได้จากการวิเคราะห์ความหมายในรายการคืนความสุขให้คนในชาติ ประเด็นการวิวาทะฝ่ายตรงข้าม เป็นการนำเสนอที่ชี้ให้เห็นภาพความเป็นผู้ร้ายทางการเมือง ไม่รักชาติของฝ่ายตรงข้าม/ผู้วิจารณ์ ที่ใช้ประชาชนเป็นเครื่องมือทางการเมือง โดยใช้ข้ออ้างประชาธิปไตยปลุกปั่นเพื่อให้เกิดความวุ่นวาย ทั้งข้อมูลที่ใช้ในการกล่าวอ้างก็ไม่ใช่ข้อมูลที่เป็นจริง ในทางตรงกันข้ามผู้สร้างวาทกรรมคือ ผู้ที่หวังดีและมีความตั้งใจทำงานเพื่อประชาชน ทั้งนี้ ผู้สร้างวาทกรรมยังมีลักษณะการใช้ภาษาที่แสดงถึงการใช้อำนาจในการเข้าไปควบคุม จัดการเพื่อมิให้ฝ่ายตรงข้ามทำการสื่อสารโต้แย้งรัฐบาล นอกจากนี้ ยังพบว่า ผู้สร้างวาทกรรมมักทำการสื่อสารในประเด็นนี้ในห้วงเวลา ก่อนออกเสียงประชามติอีกด้วย

3. การชี้แจงทำความเข้าใจ

- รัฐบาลชุดนี้ทำเพื่อประชาชน
- รัฐบาลชุดนี้มีความตั้งใจในการทำกฎหมายรัฐธรรมนูญให้เป็นประชาธิปไตย
- ออกไปลงประชามติ

ข้อสังเกตที่ได้จากการวิเคราะห์ความหมายในรายการคืนความสุขให้คนในชาติ ประเด็นการชี้แจงทำความเข้าใจ คือการชี้ให้เห็นว่าผู้สร้างวาทกรรมมีความตั้งใจประกอบสร้างภาพลักษณ์ความน่าเชื่อถือด้วยน้ำเสียงและภาษาท่าทางที่จริงจัง พร้อมด้วยข้อมูลที่เป็นเหตุเป็นผล อ้างอิงหลักการประชาธิปไตย เพื่อโน้มน้าวให้ประชาชนไปออกเสียงประชามติ ซึ่งจากการประกอบสร้างดังกล่าวได้สะท้อนกลับภาพลักษณ์ของผู้สร้างวาทกรรมว่ามีความเคารพในเสียงของประชาชน อันเป็นคุณสมบัติหนึ่งของผู้นำในระบอบประชาธิปไตย

การวิเคราะห์ความหมาย 3 ประเภทที่เสนอในรายการคืนความสุขให้คนในชาติ สรุปลงโดยภาพรวมได้ว่า ถูกกำกับการสร้างความหมายภายใต้วาทกรรม 3 ชุดหลัก ได้แก่

1. วาทกรรมชุดประชาธิปไตยในแบบ คสช. ที่ให้สิทธิ เสรีภาพแก่ประชาชน ภายใต้เงื่อนไข กฎ กติกาของรัฐบาล คสช.
2. วาทกรรมชุดความมั่นคง ที่อ้างอิงคตินิยมแบบทหารที่เน้นความมั่นคงนำการพัฒนา ป้องปราม ห้ามมิให้เกิดความวุ่นวายใดๆ
3. วาทกรรมชุดพ่อเมือง (ขุนพล) อ้างอิงความเป็นนักปกครองในรูปแบบนายทหารที่มองประชาชนเป็นผู้ใต้บังคับบัญชา

ทั้งนี้ ผู้ศึกษาทำการสรุปแสดงลักษณะการให้ความหมายของประเภทวาทกรรม ในการกำกับภายใต้ชุดวาทกรรมหลัก ทั้ง 3 ชุดในรูปแบบตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบการนำเสนอความหมายของแต่ละประเภทวาทกรรม ภายใต้การกำกับของชุดวาทกรรมหลักในรายการคืนความสุขให้คนในชาติ

ประเภท ชุดวาทกรรม	อบรมสั่งสอน	วิวาทะฝ่ายตรงข้าม	ชี้แจงทำความเข้าใจ
1. ประชาธิปไตย ในแบบ คสช. ปฏิรูป (Road Map) ภายใต้กติกา	<ul style="list-style-type: none"> - ประชาธิปไตยไม่ใช่แค่การเลือกตั้ง - หัวใจของรัฐธรรมนูญ คือ การปฏิรูปประเทศ - บ้านเมืองจะเดินหน้าได้ต้องมีกติกา 		<ul style="list-style-type: none"> - แผนงานที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ - ไปออกเสียงประชามติ โดยนี้ถึง Road map
2. ความมั่นคง ยุติความขัดแย้ง ภายใต้กฎหมาย	<ul style="list-style-type: none"> - เลิกทะเลาะประเทศต้องสงบ - ถ้าไม่เคารพกฎหมายก็อยู่กันไม่ได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - ห้ามขึ้นว่ารับหรือไม่รับร่าง - ชมชู่ฝ่ายตรงข้ามจะจัดการโดยใช้กฎหมาย 	

ประเภท ชุดวาทกรรม	อบรมสั่งสอน	วิวาทะฝ่ายตรงข้าม	ชี้แจงทำความเข้าใจ
3. ชุดพ่อเมือง (ขุนพล) หวังดีกับ ประชาชนสั่งการ	<ul style="list-style-type: none"> - ร่างกฎหมาย รัฐธรรมนูญ ทำเพื่อประชาชน - ประชาชนต้อง ออกมามาลง ประชามติ 	<ul style="list-style-type: none"> - หวังว่ารัฐบาล ต่อไปจะทำเพื่อ ประชาชน - ความจำเป็น ในการสืบทอด อำนาจเพื่อ ประชาชน - ไม่ได้สืบทอด อำนาจ แต่ที่ทำ อยู่กำลังทำเพื่อ ประชาชน - คู่ขัดแย้งใช้ ประชาชนเป็น เครื่องมือ 	<ul style="list-style-type: none"> - ประชาชนอย่า กังวลรัฐบาลกำลัง ทุกอย่างเพื่อ ประโยชน์ บ้านเมือง - ประชาชนต้องออก มามาลงประชามติ

จากตารางจะเห็นได้ว่า การสร้างความหมายที่เกิดขึ้นในรายการคืนความสุขให้คนในชาติ มีลักษณะร่วม คือ ความหมายในเชิงให้คุณค่าการทำงานของรัฐบาลว่ากำลังทำในสิ่งที่ประโยชน์ต่อชาติบ้านเมือง และสิ่งที่ฝ่ายตรงข้ามทำเป็นสิ่งที่ไม่มีความจริงต่อประเทศชาติและประชาชน ซึ่งการให้ความหมายดังกล่าวจะเห็นได้ว่ามีลักษณะที่สอดคล้องกับบริบทวาทกรรมที่โน้มนำสนับสนุนแนวคิด อุดมการณ์ของวาทกรรม การสร้างคุณค่าให้รัฐบาลชุดนี้ และความหมายที่เกิดขึ้นจะมีผลต่อการสร้างอัตลักษณ์และความสัมพันธ์ของผู้สร้างวาทกรรมต่อสังคม ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 สรุปอัตลักษณ์ และความสัมพันธ์ที่พบจากวาทกรรมทั้ง 3 ประเภทจากรายการคืนความสุขให้คนในชาติ

ประเภทวาทกรรม	อัตลักษณ์ของผู้สร้างวาทกรรมที่พบในรายการ	ความสัมพันธ์ของผู้สร้างวาทกรรมต่อประชาชนผู้ฟัง
อบรมสั่งสอน	<ul style="list-style-type: none"> - Commander - นักประชาธิปไตยในบริบทอำนาจนิยม 	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา - เข้าใจประชาธิปไตยดีกว่าประชาชน - เป็นผู้รู้ถึงสถานการณ์ประเทศชาติเป็นอย่างดี
วิวาทะฝ่ายตรงข้าม	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้หวังดีกับประเทศชาติและประชาชน - ผู้มีความรู้ ความสามารถ ในบริหารประเทศ 	<ul style="list-style-type: none"> - คู่ตรงข้ามเป็นผู้ไม่รู้ข้อเท็จจริงและความไม่หวังดีกับประเทศชาติและประชาชน - เป็นผู้มีอำนาจในการจัดการฝ่ายตรงข้าม - เป็นผู้วางรากฐานให้ประเทศ
ชี้แจงทำความเข้าใจ	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้มีความเข้าใจในประชาธิปไตย - ผู้ทำเพื่อประเทศชาติและประชาชน 	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐบาลมีความตั้งใจจริงทำประชามติ (และบริหารประเทศ) เพื่อประเทศชาติและประชาชน

จากตารางเป็นการสรุปให้เห็นถึงอัตลักษณ์และความสัมพันธ์ซึ่งมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันที่พบในการสร้างความหมายของวาทกรรมแต่ละประเภทที่ปรากฏในรายการคืนความสุขให้คนในชาติตลอดระยะเวลาในห้วงเวลาก่อนการออกเสียงประชามติได้ ดังนี้

อัตลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นจากรายการคืนความสุขให้คนในชาติ

1. นายกรัฐมนตรีเป็นผู้หวังดีต่อประเทศชาติ
2. นายกรัฐมนตรีเป็นผู้มีความเข้าใจในประชาธิปไตย แต่ต้องอยู่ในความสงบ

อัตลักษณ์ดังกล่าว สะท้อนการให้ความหมายในการแสดงความสัมพันธ์ทางสังคม ที่สะท้อนผ่านรายการคืนความสุขให้คนในชาติ ดังนี้

1. ขุนพล ผู้มีหน้าที่ดูแลความสงบ และสร้างประเทศให้เข้มแข็ง
2. ผู้นำประเทศสู่ความเป็นประชาธิปไตยในบริบทความมั่นคง

ทั้งนี้ การให้ความหมายของความสัมพันธ์ดังกล่าว สามารถแบ่งกลุ่มความสัมพันธ์ เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้สร้างวาทกรรม ผู้รับวาทกรรม และฝ่ายตรงข้ามผู้คัดค้าน ซึ่งจาก ลักษณะการสื่อสารในรายการมีการสะท้อนลักษณะความสัมพันธ์ดังต่อไปนี้

ผู้สร้างวาทกรรม

- เป็นเสมือนผู้บังคับบัญชา
- เป็นผู้มีความหวังดีต่อประเทศชาติและประชาชน
- เป็นผู้มีความเข้าใจในหลักการประชาธิปไตย

ผู้รับวาทกรรม

- ผู้ใต้บังคับบัญชา
- เป็นผู้ไม่เข้าใจในระบอบประชาธิปไตย

ฝ่ายตรงข้าม/ผู้วิจารณ์

- เป็นผู้ไม่หวังดีต่อประเทศชาติ
- เป็นพวกรู้ไม่จริง

กล่าวได้ว่าลักษณะของความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นการประกอบสร้างขึ้นจากรายการคืนความสุขให้คนในชาติ ที่แม้รูปแบบการสื่อสารในปัจจุบันจะเปลี่ยนไป แต่ด้วยรูปแบบการสื่อสารในลักษณะการพูดคนเดียว ไม่มีการชกค้ำ โต้แย้ง ผสานกับการออกแบบสาร ที่มีกำหนดเนื้อหาอย่างมีทิศทาง จึงทำให้ความหมายวาทกรรม ประชามติที่เกิดขึ้นในรายการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

กระบวนการสร้างวาทกรรม “ประชามติ” ในรายการคืนความสุขให้คนในชาติ

จากการศึกษากระบวนการสร้างวาทกรรม ประชามติ ในรายการคืนความสุขให้คนในชาติ ด้วยการวิเคราะห์มิติด้านปฏิบัติการทางวาทกรรม และมิติด้านปฏิบัติการทางสังคมวัฒนธรรม ผู้ศึกษาได้ข้อสรุปว่า มิติทั้ง 2 ส่วนมีความสัมพันธ์กัน และสัมพันธ์กับมิติของตัวบท ดังนี้

1. ปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discourse Practice)

1.1 การวิเคราะห์กระบวนการสร้างตัวบท (Text Production)

ผลการศึกษาในส่วนนี้ ผู้ศึกษาไม่สามารถเก็บข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ได้ เนื่องจากบริบทการปกครองในระหว่างทำการศึกษา นั้น ยังคงอยู่ในสภาวะเผด็จการอำนาจนิยมซึ่งมีลักษณะ ปิดบัง ซ่อนเร้น ทำให้ผู้ศึกษาไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลชั้นปฐมภูมิจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการผลิตรายการคืนความสุขให้คนในชาติรวมถึงผู้ที่มีส่วนในการกำหนดคถลยุทธ์และกลุ่มเป้าหมายในการทำการสื่อสาร จึงไม่สามารถวิเคราะห์กระบวนการสร้างตัวบทได้

1.2 การวิเคราะห์กระบวนการการบริโภคตัวบท (Text Consumption)

- การแพร่กระจายของวาทกรรม
- ระบบความคิดของผู้รับสารในบริบทการสร้างวาทกรรม

การแพร่กระจายของวาทกรรม ประชามติ ในรายการคืนความสุขให้คนในชาติ ไปยังผู้บริโภค ผู้ศึกษาพบว่า ช่องทางการสื่อสารและลักษณะในการนำเสนอไปสู่ประชาชน แม้ผู้สร้างวาทกรรมจะตั้งใจเลือกช่วงเวลาในการทำการสื่อสารในช่วงเวลาไพรม์ไทม์ในการสื่อสาร แต่ด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารที่ก้าวหน้า มีผลทำให้ประชาชนผู้รับสารมีช่องทางทางเลือกในการเปิดรับสื่อได้หลากหลายขึ้น การสื่อสารของรายการคืนความสุขให้คนในชาติผ่านช่องทางโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจ จึงไม่ได้ผลนัก แม้จะมีการนำมาผลิตซ้ำในช่องทางผ่านสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยในช่วงวันรุ่งขึ้นก็ตาม อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษาพบว่า การแพร่กระจายของวาทกรรมที่ทรงประสิทธิภาพเป็นอย่างมากก็มีผลสืบเนื่องจากรายการคืนความสุขให้คนในชาติ กล่าวคือ ในส่วนของเนื้อหาการออกเสียงประชามติที่ผู้สร้างวาทกรรมนำเสนอผ่านรายการคืนความสุขให้คนในชาตินั้น ได้ถูกนำมาผลิตซ้ำผ่านสื่อบุคคลในเครือข่ายอำนาจรัฐ ไม่ว่าจะเป็นเหล่าบรรดานายทหารในพื้นที่ ครู กอ ครู ขอ ครู คอ เป็นต้น ซึ่งลักษณะการสื่อสารดังกล่าว มีผลอย่างมากกับการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจประชาชน เพราะเป็นการสื่อสารที่อาศัยความสัมพันธ์ส่วนบุคคล ซึ่งในขณะที่เดียวกันก็โยงใยถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างตัวแทนผู้สร้าง

วาทกรรมกับประชาชนผู้รับสารด้วยเช่นกัน ยังผลให้ความหมายวาทกรรม ประชามติ ที่ผู้สร้างวาทกรรมผลิตขึ้นถูกบริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพ

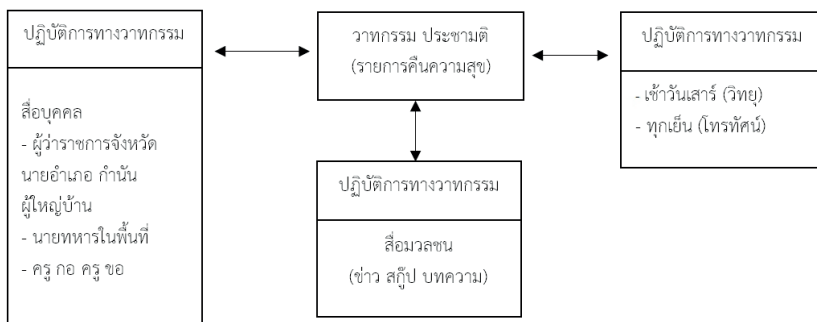
ทั้งนี้ ผู้ศึกษายังได้วิเคราะห์การผลิตซ้ำวาทกรรม ประชามติ ผ่านนิตยสารมติชนสุดสัปดาห์ พบว่า แม้จะไม่ได้มีการอ้างอิงถึงประเด็นการออกเสียงประชามติ ในรายการคืนความสุขให้คนในชาติโดยตรง แต่เนื้อหาข่าว บทความวิเคราะห์ต่างๆ นั้นได้นำเสนอประเด็นการออกเสียงประชามติในมิติต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับที่พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ทำการสื่อสารผ่านรายการคืนความสุข โดยนำมาขยายเป็นบทวิเคราะห์ในแง่มุมต่างๆ ทั้งการอธิบาย วิเคราะห์เนื้อหาในร่างรัฐธรรมนูญ ตลอดจนตีแผ่กลยุทธ์ต่างๆ ที่รัฐบาลใช้ในการสื่อสารประชามติแก่ประชาชน เป็นประจำในทุกสัปดาห์

สำหรับลักษณะการนำเสนอวาทกรรม ประชามติ ไปสู่ผู้บริโภคผ่านรายการมีลักษณะการสื่อสารอย่างเป็นทางการ แม้จะมีผลที่ทำให้เนื้อหาการสื่อสารมีความน่าเชื่อถือ แต่ในทางตรงกันข้ามซึ่งผลอารมณ์ทางลบกับผู้รับสารเพราะด้วยบุคลิกของผู้สร้างวาทกรรมที่มีวิธีการสื่อสารแบบนายทหาร ทำให้ประชาชนผู้รับสารไม่ยอมติดตามชมรายการ เพราะรู้สึกเหมือนกำลังฟังคำสั่ง อย่างไรก็ตาม จุดแข็งประการหนึ่งที่พบในการนำเสนอวาทกรรม ประชามติ ผ่านรายการคืนความสุข คือแม้ว่ารายการคืนความสุขให้คนในชาติจะมีเนื้อหาที่บอกเล่าเรื่องราวอื่นๆ ที่มากกว่าการสื่อสารประเด็นการออกเสียงประชามติ แต่หากวิเคราะห์เฉพาะประเด็นที่ผู้สร้างวาทกรรมทำการสื่อสารในประเด็นการออกเสียงประชามติแล้ว กลับพบว่า เนื้อหาที่ผู้สร้างวาทกรรมทำการสื่อสารนั้นมีความชัดเจนเป็นหนึ่งเดียว คือ การเชิญชวนให้ประชาชนไปออกเสียงประชามติ เพื่อให้ประเทศได้กลับมาเลือกตั้ง (ประเทศจะได้เดินหน้าต่อ) ซึ่งแม้จะมีการสื่อสารในเนื้อหาอื่นๆ อยู่บ้าง เช่น การตอบโต้ฝ่ายตรงข้าม การห้ามปรามไม่ให้เกิดความขัดแย้งซ้ำขึ้นมาอีก แต่ประเด็นอื่นๆ เหล่านี้ล้วนกลับมาเชื่อมโยงการโน้มน้าวใจให้ประชาชนไปออกเสียงประชามติทั้งสิ้น แสดงให้เห็นถึงผู้สร้างวาทกรรมมีความตั้งใจในการสร้างชุดความจริงขึ้นได้อย่างชัดเจน

ในส่วนการวิเคราะห์ในระบบความคิดของผู้รับสารในบริบทสังคมนั้น ผู้ศึกษามีได้ทำการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง ทั้งนี้ เพราะช่วงเวลาที่คุณศึกษาดำเนินการศึกษาอยู่นั้น ผ่านช่วงเวลาการออกเสียงประชามติไปแล้วรวมๆ 1 ปี ประชาชนผู้รับสารอาจหลงลืมเนื้อหาในห้วงเวลาในบริบทดังกล่าวไปแล้ว อีกทั้งห้วงเวลาการเก็บข้อมูลยังอยู่ในการ

บริหารประเทศของผู้สร้างวาทกรรม อาจมีผลทำให้ประชาชนหวาดกลัวในการให้ข้อมูลที่เกี่ยวกับข้อคิดเห็นทางการเมือง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า กระบวนการสร้างความหมายรายการคืนความสุขให้คนในชาติมีปฏิสัมพันธ์ต่อกระบวนการบริโศคด้วยทโดยเห็นได้อย่างชัดเจนจากการวิเคราะห์ปฏิบัติการทางวาทกรรมในการมุ่งเข้าถึงประชาชน ทั้งในส่วนการแพร่กระจายวาทกรรมและลักษณะการนำเสนอที่แม้จะตีตรูปแบบการสื่อสารแบบนายทหาร แต่เนื้อหาสำคัญของการออกเสียงประชามติ ก็ยังสามารถส่งถึงผู้รับสารอย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 2 Discursive Practice

2. ปฏิบัติการทางสังคมวัฒนธรรม (Sociocultural Practice)

ในส่วนของปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมมีส่วนต่อความสัมพันธ์ในการสร้างวาทกรรมประชาชาติ ในรายการคืนความสุขให้คนในชาติ กล่าวคือ ปฏิบัติการของสังคมโดยรวมมีส่วนในการตีกรอบการนำเสนอความหมายของวาทกรรม ประชาชาติ ในระดับสังคมในมิติต่างๆ อันได้แก่ วาทกรรมในระบบสังคมที่อยู่ในบริบทที่สังคมไทยเต็มไปด้วยความแตกแยก ความขัดแย้งมานานนับสิบปีที่ต้องการความสงบ วาทกรรม ประชาชาติ วาทกรรมในระบบเศรษฐกิจและการเมืองที่อ้างอิงกับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่หมุนเวียนด้วยการจับจ่ายใช้สอยของประชาชนในประเทศและพึ่งพิงการลงทุนจากต่างประเทศ กอปรกับระบบการเมืองที่อยู่ในรูปแบบอำนาจนิยมและการเมืองเลือกข้างซึ่งมีผลต่อการออกเสียงประชามติ ตลอดจนวาทกรรมในระบบกฎหมาย ซึ่งรัฐบาลของผู้สร้างวาทกรรมมีการบังคับใช้กฎหมายพิเศษอย่างเคร่งครัดตลอดระยะเวลา

การออกเสียงประชามติ เหล่านี้ล้วนเป็นกรอบในการนำเสนอประเด็นสื่อความหมาย วาทกรรม ประชามติ ในรายการคืนความสุขให้คนในชาติ เพื่อนำไปสู่การยอมรับ ร่างกฎหมายรัฐธรรมนูญของประชาชน ที่จะมีผลโดยตรงต่อการออกเสียงประชามติ นั้นเอง

อภิปรายผลการวิจัย

การให้ความหมายวาทกรรม ประชามติ

ผลการศึกษา พบว่าผู้สร้างวาทกรรมมีการให้ความหมายของการออกเสียงประชามติ ที่มากกว่าความหมายการใช้สิทธิทางประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานในการเลือก รับ หรือ ไม่รับ แต่เป็นการให้ความหมายโดยนัยถึงการที่ประเทศสามารถไปต่อได้หรือไม่ ผ่านการออกเสียงประชามติครั้งนี้ โดยมีนัยยะที่มักถูกแสดงออกมาจากผู้สร้างวาทกรรมเองเสมอๆ ถึง Road map การกลับไปสู่บริบทการบริหารประเทศในระบอบประชาธิปไตย ผ่านการรับร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ สอดคล้องกับการถ่ายทอดความหมายโดยนัย ที่ กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2551) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การถ่ายทอดความหมาย โดยนัย (connotation) นั้น สัญลักษณ์มีความเชื่อมโยงกับอารมณ์ ความรู้สึก ค่านิยม และ วัฒนธรรมของผู้รับสารแล้วนำความรู้ของคนเข้าไปมีส่วนร่วมก็จะทำให้เกิดการตีความ ขึ้นอีกระดับ ซึ่งการที่ผู้รับสารและผู้ส่งสารจะตีความได้เหมือนกันนั้น จำเป็นต้องอยู่ใน สังคมเดียวกันจนกลายเป็นเรื่องราวที่อธิบายได้ด้วยวัฒนธรรมหรือความเป็นจริงหรือ ธรรมชาติ ซึ่งจุดนี้นับเป็นจุดสำคัญของการออกแบบเนื้อหาสารภายใต้การสื่อสารของ ผู้สร้างวาทกรรมที่ใช้อำนาจของนายกรัฐมนตรีประกอบสร้างการสื่อสารผ่านรายการคืน ความสุขให้คนในชาติ ในการสร้างชุดความจริงขึ้นมาในสังคมโดยนำเสนอผ่านตัวบทที่มีความหมายอย่างเป็นระบบ โยงใยให้ประชาชนกังวลเรื่องความไม่สงบที่อาจจะเกิดขึ้น หากมีการรณรงค์ไม่รับร่างรัฐธรรมนูญ พร้อมทั้งยังตีตราและกดทับผู้อยู่ฝ่ายตรงข้าม ผู้สร้างวาทกรรมว่าเป็นผู้รู้ไม่จริงและไม่หวังดีต่อประเทศชาติ ในทางตรงกันข้ามผู้สร้าง วาทกรรมคือผู้หวังดี นำพาประเทศให้กลับไปในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับ การสร้างวาทกรรมในความหมายของ พูโกต์ ที่ไชยรัตน์ เจริญชัยอนันต์ (2542) ได้สรุป ไว้ว่า คือ ระบบการและกระบวนการในการสร้างหรือผลิตเอกลักษณ์และความหมาย ให้กับสรรพสิ่งต่างๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือ ตัวตนของเราเอง นอกจากนี้วาทกรรมยังทำหน้าที่ตรึงสิ่งที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่และเป็น ที่ยอมรับของสังคมในวงกว้าง

อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษาพบว่า แม้ผู้สร้างวาทกรรมจะพยายามเชื่อมโยงการกลับเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยผ่านการออกเสียงรับร่างกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับนี้ แต่ชุดความจริงที่ผู้สร้างวาทกรรมนำมาประกอบสร้างวาทกรรม ประชาชาติ นั้น ผู้สร้างวาทกรรม ไม่ได้อธิบายเนื้อหาที่อยู่ในร่างรัฐธรรมนูญในการคืนประชาธิปไตยให้กับประชาชนแต่อย่างใด นั่นแสดงถึงการปิดบัง ซ่อนเร้น เนื้อหาของกฎหมาย อีกทั้งยังใช้กฎหมายพิเศษในการควบคุมไม่ให้ฝ่ายตรงข้ามได้วิจารณ์หรือนำเสนอเนื้อหา ร่างกฎหมายรัฐธรรมนูญได้ในวงกว้าง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อมวลชน กลุ่มอำนาจนิยม (เกษม ศิริสัมพันธ์, 2551) ที่ว่า ระบอบอำนาจนิยม ไม่ได้ห้ามปรามการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในปรัชญากว้างๆ เกี่ยวกับระบบการเมือง แต่ประสงค์ให้หลีกเลี่ยงการวิพากษ์วิจารณ์ผู้นำทางการเมืองโดยตรงและปฏิบัติงานของบุคคลดังกล่าวเหล่านี้ ซึ่งสิ่งที่ระบบนี้จะไม่ยอมให้เกิดขึ้นก็คือความพยายามอันโจ่งแจ้งที่ล้มล้างผู้ทรงอำนาจ หรือรัฐ

ทั้งนี้ ยังพบอีกว่า นอกจากการปิดบัง ซ่อนเร้นความหมายเนื้อหาในร่างรัฐธรรมนูญ ผู้สร้างวาทกรรมยังทำการบิดเบือนความหมายที่แท้จริงในคำต่างๆ อาทิ การสร้างความหมายประชาธิปไตยขึ้นมาใหม่ โดยหมายถึงเสรีภาพของประชาชนอยู่ภายใต้ความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ซึ่งในบริบทการเมืองในขณะนั้นอยู่ภายใต้ความสงบของบ้านเมืองที่ถูกจำกัด และวิตรอนสิทธิในการแสดงออกในทางตรงข้ามกับผู้สร้างวาทกรรม ด้วยกฎหมายพิเศษ ซึ่งเป็นความหมายที่ผู้สร้างวาทกรรมสร้างขึ้นมานั้นมีความหมายตรงกันข้ามกับประชาธิปไตยที่อารยะประเทศได้ให้ไว้ ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับ วิคเตอร์ เคลิมเพอร์ (อ้างถึงใน โดมร สุขปรีชา, 2561) ที่ได้ตั้งข้อสังเกตถึงลักษณะการใช้ภาษาของผู้นำในระบอบอำนาจนิยมไว้ว่า มักให้ความหมายตรงกันข้ามกับความหมายที่แท้จริง

การผลิตซ้ำวาทกรรม ประชาชาติ

จากผลการศึกษา ผู้ศึกษาพบว่า ช่องทางการสื่อสารวาทกรรม ประชาชาติ ผ่านโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย ไม่ประสบความสำเร็จในการสร้างการรับรู้ให้กับประชาชนในวงกว้าง ทั้งนี้ เพราะภูมิทัศน์สื่อที่เปลี่ยนแปลงไป แต่อย่างไรก็ตาม เนื้อหาการสื่อสาร ประชาชาติ ที่ผู้สร้างวาทกรรมทำการสื่อสารผ่านรายการคืนความสุขให้คนในชาติ ได้ถูกนำมาผลิตซ้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพจากการใช้สื่อบุคคลของรัฐที่ทำหน้าที่ผลิตซ้ำในความหมายที่ผู้สร้างวาทกรรมประกอบสร้างขึ้นภายใต้บริบทอำนาจนิยมที่โยงโยอำนาจเสมือนหนึ่งผู้สร้างวาทกรรมได้ลงมาทำการสื่อสารด้วยตนเอง

กล่าวคือ ภายใต้ความหวาดกลัวในระบอบปกครองในรูปแบบรัฐบาลเผด็จการ ที่มีการ บังคับใช้กฎหมายพิเศษอยู่นั้น การแสดงออกทั้งในแง่พฤติกรรมหรือความคิดที่ต่างไป จากผู้สร้างวาทกรรมย่อมนำมาซึ่งความไม่มั่นคงและปลอดภัย การใช้สื่อบุคคลที่เป็น คนของรัฐลงไปให้ข้อมูลเกี่ยวกับประขามติ ไม่ว่าจะ เป็นเหล่าบรรดานายทหารในพื้นที่ กำนันผู้ใหญ่บ้าน ครู กอ ครู ขอ กิติ ล้วนแต่เป็นตัวแทนของรัฐทั้งสิ้น ซึ่งลักษณะการ ทำการสื่อสารดังกล่าว นอกจากจะเสมือนหนึ่งเป็นการบังคับให้ประชาชนสยบยอมแล้ว ยังเป็นการสื่อสารข้อมูลทางเดียวเพื่อโน้มน้าวให้ประชาชนคล้อยตามในเนื้อหาสารที่สื่อ บุคคลได้สื่อสารออกไปด้วย

การศึกษาชิ้นนี้ จึงเป็นการต่อยอดให้เห็นถึงปฏิบัติการทางวาทกรรม ที่อยู่ในแนวคิด การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ที่ Norman Fairclough (2003) อธิบายไว้ว่า ปฏิบัติ การทางวาทกรรมเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงระหว่างตัวบทกับปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม ในกรณีนี้จะเห็นว่า ผู้สร้างวาทกรรมได้นำความหมายวาทกรรม ประขามติ ไปผลิตซ้ำ ผ่านสื่อบุคคล เพื่อให้ประชาชนได้บริโภคเนื้อหาซ้ำภายใต้ปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม ที่อยู่ในบริบทอำนาจนิยมและการบังคับใช้กฎหมายพิเศษ นำมาซึ่งอำนาจในการ สยบยอมต่อวาทกรรม ประขามติ ที่ผู้สร้างวาทกรรมสร้างขึ้นนั่นเอง สอดคล้องกับที่ พูโกต์ ได้กล่าวไว้ใน Archaeology of Knowledge (อ้างถึงใน ธงชัย วินิจจะกูล, 2558) ที่ว่า วาทกรรมก็เหมือนวัตถุสิ่งของในชั้นดิน คือก่อตัวขึ้นและดำรงอยู่ภายใต้เงื่อนไขทาง ประวัติศาสตร์แบบหนึ่งๆ แต่วาทกรรมมีความเฉพาะตน เป็นผลผลิตของสภาวะการณ์ เฉพาะเจาะจง มีอายุหรือมีเงื่อนไขในการดำรงอยู่หรือมี “เวลา” เฉพาะของตน การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาแบบโบราณคดี ก็เพื่อที่จะเทียบเคียงให้ เห็นว่าวาทกรรมเปรียบเสมือนชั้นดินที่แต่ละชั้นดินมีความหมายเฉพาะยุคสมัยหนึ่งเท่านั้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง การศึกษาวาทกรรม “ประขามติ” ของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ผ่านรายการคืนความสุขให้คนในชาตินั้น ในส่วนของประชาชนผู้บริโภค วาทกรรม จำเป็นอย่างยิ่งในการวิเคราะห์ถึงสิ่งที่อยู่ภายใต้เนื้อหาที่ผู้สร้างวาทกรรมไม่ ได้สื่อสารออกมา เพื่อเรียนรู้และเท่าทันต่อการทำให้สยบยอมต่ออำนาจในระบอบการ ปกครองแบบอำนาจนิยม

ข้อเสนอการศึกษาครั้งต่อไป

1. จากผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่ทำให้การปฏิบัติการทางวาทกรรมประสบความสำเร็จ คือการผลิตข้อความหมาย วาทกรรม ประชามติ ในสื่อบุคคลที่เป็นตัวแทนของรัฐ ดังนั้น การศึกษาในอนาคตจึงควรมีการมุ่งเน้นศึกษากระบวนการสื่อสารสื่อบุคคลในการถ่ายทอดความหมายวาทกรรม สู่ประชาชน อย่างเฉพาะเจาะจงเพิ่มเติม เช่น สื่อบุคคลมีส่วนในการโน้มน้าวใจประชาชนให้คล้อยตามเป้าหมายการสื่อสารอย่างไร

2. จากการศึกษายังพบการประกอบสร้างวาทกรรมอื่นๆ ของผู้สร้างวาทกรรมที่น่าสนใจ อาทิ วาทกรรม “ประชารัฐ” วาทกรรม “ประชาธิปไตยที่แท้จริง” วาทกรรม “คืนความสุข” ดังนั้น การศึกษาในอนาคต จึงควรมีการศึกษาวาทกรรมอื่นๆ เพิ่มเติมเพื่อดูรูปแบบการสร้างความอำนาจในการทำการสื่อสารของรัฐบาลที่ปกครองประเทศในรูปแบบอำนาจนิยม

3. วาทกรรมนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งในบริบทประชาธิปไตย และบริบทอำนาจนิยม ดังนั้น การศึกษาในอนาคตจึงควรมีการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบวาทกรรมในระบอบประชาธิปไตยและระบอบเผด็จการอำนาจนิยม เพื่อเรียนรู้การสร้างอำนาจการสื่อสารผ่านโครงสร้างและบริบทที่แตกต่างกัน อันอาจจะนำมาซึ่งความเท่าทันในการประกอบสร้างอำนาจของรัฐในการสร้างความชอบธรรมในสังคมไทยผ่านวาทกรรม

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กลุ่มยุทธศาสตร์และแผนการประชาสัมพันธ์ สำนักโฆษก. (2559). **รายการคืนความสุขให้คนในชาติ**. [ออนไลน์]. เข้าได้ถึงจาก <http://www.thaigov.go.th/index.php/th/program1/item/99032-id99032>. (วันที่สืบค้น 1 ตุลาคม 2559)

กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. (2551). **สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองกับการสื่อสาร**. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนภาพพิมพ์.

เกษม ศิริสัมพันธ์. (2551). **ทฤษฎีสื่อสารมวลชน**. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2542). **วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกสิทธิ์ และความเป็นอื่น**. พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา.

- ธงชัย วินิจจะกุล. (2558). **อำนาจวิพากษ์ มิเชล ฟูโกต์**. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยามปริทัศน์
- โตมร สุขปรีชา. (2561). **อ้อ...เผด็จการเขาเป็นกันแบบนี้ (นี่เอง!)**. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2560 จาก <https://thematter.co/thinkers/pen-dictatorship-ror-ka/24821>
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. **A Tales of Three Authoritarianism หรือ เรื่องเล่าจากระบอบเผด็จการ 3 ยุค โดยใช้วิธีการเปรียบเทียบทั้ง 3 ยุค คือ ยุคสฤษดิ์-ถนอม ยุคสุจินดา และยุคปัจจุบัน**. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2560 จาก <http://themomentum.co/momentum-feature-dictatorship-prajak>
- อรวรรณ ปิลาสนธิโอวาท. (2547). **วาทวิทยาสมัยใหม่ในประวัติศาสตร์ไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- Prachatai. (2559). **TCIJ: เกาะติดเส้นทางก่อนประชามติ 7 สิงหาคม รัฐโหมรณรงค์-สั่งการ-ปูพรมทั่วประเทศ**. สืบค้นวันที่ 6 ตุลาคม 2559 จาก <http://prachatai.com/journal/2016/08/67186>
- ilaw. (2559). **ประชามติไทยสไตล์: โหวตเอส รัฐประหาร ร่างรัฐธรรมนูญ**. สืบค้นวันที่ 1 สิงหาคม 2559
- Thaipublica. (2559). **“ประยุทธ์” ยืนยันไม่คลายกฎเหล็ก คสช. คุมรณรงค์ประชามติ รธน.-ครม. ออก 4 มาตรการช่วยชาวสวนผลไม้ วงเงิน 35,000 ล้าน**. สืบค้นวันที่ 6 ตุลาคม 2559 จาก <http://thaipublica.org/2016/07/ncpo-cabinet-2559-27/>

ภาษาอังกฤษ

- Norman Fairclough. (2003). **Analysis Discourse: Textual analysis for social research**. London: Routledge

บทบาทของสื่อสาธารณะในการต่อรองความหมายเพื่อคนชายขอบ:
กรณีศึกษา ผู้ต้องขังในประเทศไทย
Roles of Public Media in Negotiating Meanings
for Marginal People: A Case Study of Prisoners in Thailand

เบญจรัตน์ กลิ่นขจร¹
พิมลพรรณ ไชยนันท์²

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องบทบาทของสื่อสาธารณะในการต่อรองความหมายเพื่อคนชายขอบ: กรณีศึกษา ผู้ต้องขังในประเทศไทย เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ เนื้อหารายการของสื่อสาธารณะที่มีบทบาทในการต่อรองความหมายเพื่อผู้ต้องขัง วิธีการศึกษาใช้การวิเคราะห์เนื้อหาที่ผลิตโดยองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพ สาธารณะแห่งประเทศไทยที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับผู้ต้องขัง และออกอากาศในช่วงปี พ.ศ. 2556–2558 จำนวนสองรายการ คือ รายการสารคดีเปิดแดนชีวิต และรายการ ภาพยนตร์สั้นชุดชีวิตที่ถูกกลืน ผ่านเกณฑ์แนวคิดเรื่ององค์ประกอบการเล่าเรื่อง และแนวคิดเรื่องการต่อรองการครองความเป็นเจ้า จากการศึกษาเนื้อหารายการ พบว่า รายการเกี่ยวกับผู้ต้องขังของสื่อสาธารณะก่อให้เกิดการสร้างความหมายในการต่อรอง ความหมายเพื่อผู้ต้องขังขึ้นมาใหม่ โดยการผลิตความหมายใหม่ที่เป็นการต่อรองความ หมายเดิมว่าผู้ต้องขัง คือ “คนมีศักยภาพ” “คนดี” “คนกตัญญู” “คนมีความพยายาม” “คนสำนึกผิด” “คนรักครอบครัว” ในขณะที่เดียวกันสื่อสาธารณะก็ได้มีการผลิตซ้ำ ความหมายเดิมของผู้ต้องขัง ซึ่งเป็นการตอกย้ำอคติเดิมในสังคม ว่าผู้ต้องขัง คือ “คน อันตราย” “คนมีเล่ห์เหลี่ยม” “ผู้ร้าย” “คนชั่ว” โดยมีสัดส่วนเนื้อหารายการที่เป็นการ ต่อนรองความหมาย หรือสร้างความหมายใหม่เพื่อผู้ต้องขังมากกว่าเนื้อหาที่เป็นการตอกย้ำ

¹เบญจรัตน์ กลิ่นขจร ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การสื่อสารศึกษา), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2560

²อาจารย์ ดร.พิมลพรรณ ไชยนันท์ คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

อคติเดิมที่เป็นการตีตราหรือไม่ยอมรับผู้ต้องขัง ซึ่งทำให้เกิดการลดทอนอคติในสังคม ทำให้คนในสังคมเข้าใจและยอมรับว่าผู้ต้องขังคือ ผู้ที่มีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกับคนในสังคม เป็นผู้ที่มีความสำนึกผิดอันพึงได้รับโอกาสในการกลับตัวเพื่ออยู่ร่วมกับคนในสังคม อย่างสงบสุขเฉกเช่นคนทั่วไปในสังคม

Abstract

The objective of this qualitative research entitled “The Roles of Public Media in Negotiating Meaning for Prisoners” is to study the program contents of public media in negotiating meaning for the prisoners. The study was conducted by using content analysis to analyze two Thai PBS programs about the issues of prisoners broadcasted during 2013-2015 including the documentary program “Perd Dan Chee Vit” and the series of short film program “Chee Vit Tee Took Leum.” The concepts of narrative components and hegemony negotiation were employed to analyze the two programs. On one hand, the findings showed that there was re-creation of negotiating meaning for prisoners in public media’s programs about prisoners; for example, prisoner was defined as “a person with potential”, “a good person”, “a grateful person”, “an assiduous person”, “a penitent person”, and “a family man.” On the other hand, the programs also reproduced the traditional definition of the term by using narrative structure and ideological practice; for example, a prisoner was defined as “a person lacking of freedom” and “a dangerous criminal.” In terms of proportion of the programs’ content, the most frequently found content was about negotiating or recreating meaning of the term “prisoner,” and this led to greater acceptance of a prisoner rather than labelling a prisoner with bias. Moreover, it could make people understand and accept that prisoners achieved *human equality* as people in society, and they should be given a chance of redemption to live peacefully with others as ordinary people in the society.

บทนำ

สื่อโทรทัศน์ เป็นสื่อที่มีอิทธิพลต่อผู้ชมทั้งประเทศสูง ด้วยลักษณะของความเป็นสื่อที่มีทั้งภาพและเสียงเสมือนจริง สัดส่วนจำนวนช่องที่มีมาก และการเผยแพร่ที่ครอบคลุมทั่วประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอิทธิพลของสื่อโทรทัศน์กระแสหลักที่ได้ผลิตรายการตรงตามความสนใจของผู้รับสาร ด้วยแรงจูงใจในการคงอยู่ของธุรกิจคือผลกำไร ดังนั้นเนื้อหาของรายการต่างๆ ที่สื่อกระแสหลักนำเสนอจึงมักเป็นไปตามอำนาจผลประโยชน์กลุ่มชนด้อยโอกาสที่ไร้อำนาจ ไร้ผลประโยชน์ทางธุรกิจ จึงหมดโอกาสที่จะได้มีตัวตนที่ดีผ่านสื่อกระแสหลัก อาทิ กลุ่มคนยากจน กลุ่มผู้พิการ กลุ่มแรงงานข้ามชาติ กลุ่มชาวเขา กลุ่มผู้ต้องขัง บุคคลเหล่านี้ถือเป็นกลุ่มคนชายขอบที่ถูกสังคม และสื่อกระแสหลัก มักกล่าวถึงอย่างมีอคติอยู่เสมอ

สื่อมวลชนถูกใช้เป็นเครื่องมือของกลุ่มอำนาจ เป็นตัวแทนของชนชั้นกลาง และคนที่อยู่ในเมือง (กาญจนนา แก้วเทพ, 2541: 59) การนำเสนอเนื้อหาผ่านสื่อในสังคมยุคที่มีการช่วงชิงแต่ผลประโยชน์นั้นมีการนำเสนอข้อมูลโดยบิดเบือนจากคิดให้เป็นถูก การนำเสนอเพียงแต่ประเด็นของผู้มีอำนาจในสังคม การนำเสนอข่าวที่ไร้การคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน และการนำเสนอข่าวด้วยการคำนึงถึงเพียงรายได้บนความเดือดร้อนของสังคมหรือบนความขาดทุนของสังคม (วสันต์ ภัยหลิกี้, 2558) ทำให้ผู้ไร้อำนาจ ผู้ขาดโอกาสในการใช้สื่อไม่ได้สื่อสารเรื่องราวความจริงของตนให้ได้เผยแพร่ในสังคม ส่งผลให้เรื่องราวของกลุ่มคนเหล่านี้ถูกนำเสนอด้วยอคติโดยผู้มีอำนาจในการสื่อสาร เพื่อการคงอยู่ซึ่งอำนาจที่เหนือกว่า

อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2544) ได้ให้แง่คิดว่า การที่เรามีการสื่อสารกันผ่านสื่อ ทำให้เรากลายเป็นคนที่ติดกับดักของสื่อ เพราะทุกวันนี้ “เราเชื่อสื่อมากกว่าเชื่อกัน” สื่อพูดว่าอย่างไร เราก็เชื่ออย่างนั้น เราเป็นเพียงผู้รับสื่อและเชื่อตามสื่อ โดยไม่มีการคิดค้นเพื่อหาความรู้เพิ่มเติม คนปัจจุบันจึงกลายเป็นผู้ที่เชื่อในสิ่งที่สื่อมวลชนเสนอ ถูกครอบงำโดยสื่อ เชื่อในสิ่งที่สื่อนำเสนอ

ผู้ต้องขัง คือ กลุ่มประชากรจำนวนหนึ่งที่สื่อได้หยิบเรื่องราวมานำเสนอบ่อยครั้ง และมักจะนำเสนอในแง่ลบ สื่อกระแสหลักเป็นส่วนหนึ่งที่ได้ผลิตซ้ำการใช้ความรุนแรงในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง การเกลียดชัง การไม่ให้โอกาสผู้ต้องขังให้ดูว่าเป็นเรื่องที่สมควรกระทำ (แพรว ศิริศักดิ์ดำเกิง, 2551) ทุกครั้งที่สังคมไทยเผชิญปัญหาการก่ออาชญากรรมร้ายแรง (Heinous Crime) โดยเฉพาะกรณีสะเทือนขวัญที่คนจำนวนมากให้ความสนใจ สื่อมวลชนหลายสำนักมักปล่อยให้มีการเสนอข่าวอย่างอิสระ ไร้ขีดจำกัด มีภาพหรือเสียง

ของผู้เล่าข่าว บางคนพูดถึงเรื่องราวการกระทำผิด ด้วยอารมณ์ความรู้สึกที่ไม่พอใจ สื่อไทยได้สนับสนุนการลงโทษสถานหนักกับผู้ก่ออาชญากรรมและยังทำตัวเป็นผู้รณรงค์เสียเองให้มีการประหารชีวิตในหลายๆ กรณี เพราะมีมุมมองว่าวิธีนี้จะลดปัญหาในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สมศรี หาญอนันตสุข) ซึ่งการที่สื่อมวลชนกระแสหลักได้กล่อมเกลาสังคมให้มึนทึบคิดทางลบต่อผู้ต้องขังนั้น เป็นปัจจัยหนึ่งส่งผลให้เมื่อผู้ต้องขังพ้นโทษออกมาแล้ว กลับถูกปฏิเสธจากสังคมและถูกปฏิเสธการใช้ชีวิตที่เป็นอิสรภาพอย่างแท้จริงจากข้อจำกัดทางกฎหมายอีกด้วย

เมื่อผู้ต้องขังไม่สามารถสื่อสารด้วยตนเอง และภาคประชาชนภายนอกทั้งกลุ่มปัญญาชน สื่อมวลชน ก็ยังไม่สามารถร่วมกันเปลี่ยนแปลงหรือพลิกประวัติศาสตร์ให้ผู้ต้องขังถูกมองในความหมายใหม่ที่ปราศจากอคติได้ตามอุดมคติ จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องมีตัวกลางของการสื่อสารในการทำหน้าที่ค้นหา ตรวจสอบ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร “ในมิติที่สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องรอบด้านเกี่ยวกับคนชายขอบ” ให้ “ประชาชนส่วนรวม” ได้รับความเข้าใจความเป็นคนชายขอบในมิติที่ถูกต้อง

สื่อสาธารณะ คือ สื่อที่เป็นพื้นที่สำหรับการแสดงความคิดเห็นอย่างมีเสรีภาพ มีลักษณะการดำเนินงานที่ไม่ได้เป็นสื่อเชิงพาณิชย์ โดยเป็นสื่อที่ปราศจากอิทธิพลจากกลุ่มทุนและรัฐบาล ประชาชนทุกคนมีโอกาเข้าถึงพื้นที่นี้ได้โดยไม่เสียค่าบริการ และเป็นสื่อที่มุ่งสร้างคุณภาพให้กับสังคม ทำให้กลุ่มชนหลากหลายฝ่ายรวมไปถึงคนชายขอบสามารถนำเสนอความคิดเห็นหรือเรื่องราวของตนผ่านสื่อสาธารณะได้อย่างที่สื่อเชิงพาณิชย์อื่นไม่ได้ให้โอกาสนี้แก่คนชายขอบ ดังนั้น สื่อสาธารณะจึงเป็นสื่อหนึ่งที่สำคัญในการเป็นที่พึ่ง และเป็นสื่อที่ให้โอกาสทางพื้นที่แก่ผู้ต้องขัง ซึ่งมีสาระของนโยบายด้านสื่อและรายการขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย อันเกี่ยวข้องกับผู้ต้องขัง นั่นคือ “การมีส่วนร่วมเพื่อสร้างพื้นที่สาธารณะในสื่อและประชาธิปไตยในการสื่อสาร โดยองค์การฯ ได้ให้ความสำคัญกับการเปิดพื้นที่ของสื่อสาธารณะ เพื่อนำเสนอวิถีชีวิต รวมทั้งปัญหา ความคิดเห็นและข้อเสนอของกลุ่มต่างๆ ในสังคมต่อประเด็นหรือนโยบายสาธารณะที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพ การมีส่วนร่วมและการดำเนินชีวิตของบุคคล กลุ่มชุมชนฯ” ที่จะช่วยนำเสนอความหมายใหม่ที่ดีของผู้ต้องขังแก่สังคมได้

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทของสื่อสาธารณะในการต่อรองความหมายเพื่อผู้ต้องขัง ด้วยเพราะเห็นพ้องกับการที่สื่อพึ่งขับเคลื่อนเรื่องสิทธิมนุษยชนเพื่อกลุ่มผู้ต้องขัง โดยใช้แนวคิดเรื่องการต่อรองการครองความเป็นเจ้าของ Antonio Gramsci

ซึ่งเป็นแนวคิดที่ว่าด้วยการที่ชนชั้นนำสร้างบรรทัดฐานให้กับสังคมผ่านการครอบครองสื่อ และแนวคิดสื่อสาธารณะที่กล่าวถึงสื่อที่ทำหน้าที่ค้นหา ตรวจสอบ และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและ “ความเป็นจริง” ให้ “ประชาชนส่วนรวม” ได้รับรู้ถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างค้ำประกันถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชนในทุกระดับอย่างรอบด้าน โดยมุ่งหาคำตอบว่า สื่อสาธารณะแห่งเดียวในประเทศไทย สื่อที่เห็นความสำคัญ มีอุดมการณ์ ยืนหยัดเพื่อกลุ่มคนชายขอบ ได้ทำบทบาทหน้าที่ในการซ่อมสร้างอคติของสังคมที่มีต่อผู้ต้องขัง และต่อรองความหมายแก่ผู้ต้องขังในเรื่องจำอย่างไร เพื่อให้สังคมยินดีมอบโอกาสและปรับมุมมองในความเป็นตัวตนของผู้ต้องขัง อันจะนำไปสู่การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างเคารพถึงสิทธิความเป็นมนุษย์ขั้นพื้นฐาน ทั้งระหว่างที่ต้องโทษและพ้นโทษแล้ว เพื่อการปฏิรูปสื่อไทยในการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับผู้ต้องขังและคนชายขอบต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์เนื้อหารายการของสื่อสาธารณะที่มีบทบาทในการต่อรองความหมายเพื่อผู้ต้องขัง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเรื่องหลักการผลิตรายการโทรทัศน์ เป็นแนวคิดที่กล่าวถึงแก่นเรื่อง โครงเรื่อง มุมมองการเล่าเรื่อง ตัวละครและฉาก รวมถึงหลักการผลิตรายการสารคดี ซึ่งเป็นการนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ที่เป็นเรื่องจริง เคยเกิดขึ้นจริง มีอยู่จริง โดยมีการเตรียมการหาข้อมูล การเรียบเรียงภาพและเสียงให้ออกมามีความน่าสนใจและสร้างสรรค์ สามารถทำให้ผู้ดูเกิดความรู้สึกนึกคิดมีอารมณ์ร่วมและได้แง่คิด และเป็นสิ่งที่ผู้ชมที่ดูจบแล้วสามารถตีความและประเมินคุณค่าได้ โดยผู้วิจัยจะนำแนวคิดนี้มาสกัดเป็นแบบการวิเคราะห์เนื้อหารายการเกี่ยวกับผู้ต้องขังของสื่อสาธารณะ (สมเจตน์ เมฆพายุพั, 2552) และ (วิภา อุดมฉันท, 2544)

แนวคิดเรื่องสื่อสาธารณะ เป็นแนวคิดที่กล่าวถึงความทั่วถึง (Universality) ที่สื่อจะต้องเข้าถึงพลเมืองทุกคนและ “ถูกใช้” โดยคนจำนวนมากที่สุด ความหลากหลาย (Diversity) ที่จะต้องมีความหลากหลายทั้งในด้านประเภทของรายการ กลุ่มเป้าหมาย และเนื้อหารวมทั้งประเด็นถกเถียง ความเป็นอิสระ (Independence) คือ เป็นอิสระจากรัฐและทุนและได้รับการสนับสนุนจากสาธารณะ ความแตกต่างเฉพาะตัว

(Distinctiveness) คือ ต้องสอดคล้องกับธรรมเนียมปฏิบัติ บรรทัดฐาน และค่านิยมของชุมชน สังคมนั้นๆ ความมีส่วนร่วม (Participation) ด้วยการเปิดโอกาสให้สังคมได้มีช่องทางในการแสดงความคิดเห็น ความต้องการ ข้อเสนอแนะ ไปจนถึงการร้องเรียน และยังหมายถึงการเปิดโอกาสแก่ผู้ผลิตรายการอิสระภาคเอกชนและภาคชุมชนในการผลิตและเผยแพร่รายการด้วย การพัฒนา (Development) ทั้งคุณภาพคน คุณภาพสังคม และการพัฒนาประชาธิปไตย รวมทั้งมาตรฐานการทำงานของบุคลากรองค์กรฯ และผู้ร่วมผลิต ความเชื่อถือ ไว้วางใจได้ (Credibility) ทำงานด้วยจรรยาบรรณวิชาชีพ และความรับผิดชอบต่อสังคม คำนึงถึงหลักความถูกต้องเที่ยงตรง ตามข้อเท็จจริง (Accuracy and Truthfulness) ให้ความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย ซึ่งผู้วิจัยจะนำมาใช้ในการอภิปรายผลการศึกษาในประเด็นลักษณะของสื่อสาธารณะที่เป็นการต่อรองความหมายเพื่อผู้ต้องขัง (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2551)

แนวคิดเรื่องการต่อรองการครองความเป็นเจ้าของ Antonio Gramsci ซึ่งแนวคิดนี้ Antonio Gramsci มีมุมมองว่า การต่อรองอำนาจนั้นเป็นการต่อสู้เพื่อช่วงชิงพื้นที่ทางความคิด (war of position) ซึ่งจะกระทำผ่านปริมณฑลภาคประชาสังคมต่างๆ อาทิ โรงเรียน สถาบันทางศาสนา ที่ทำงาน สื่อมวลชน ฯลฯ โดยสื่อสาธารณะก็เป็นพื้นที่หนึ่งที่ได้เติบโตด้วยการต่อสู้ช่วงชิงของคนกลุ่มต่างๆ ในสังคม (วัชรพล พุทธรักษา, 2551) ดังนั้น การต่อรองการครองอำนาจ จึงเป็นกรอบคิดที่ผู้วิจัยสนใจนำมาศึกษาการต่อรองความหมายเพื่อคนชายขอบ เพื่อตอบปัญหาวิจัยว่า เนื้อหารายการในการต่อรองความหมายเพื่อผู้ต้องขังของสื่อสาธารณะเป็นอย่างไร โดยผู้วิจัยจะนำเอาแนวคิดทฤษฎีการครอบงำหรือการครองความเป็นเจ้า (Hegemonic Theory) มาสกัดแก่นแท้ ได้แก่ 1.การใช้กลไกในสังคมของสื่อสาธารณะ 2.การค้นหาความสัมพันธ์ของกลุ่มชนชั้นของสื่อสาธารณะกับปัจเจก 3.การค้นหาลักษณะการต่อรองความหมายที่ปรากฏในเนื้อหารายการของสื่อสาธารณะไม่ว่าจะเป็นการทำให้เกิดการยอมรับอย่างพร้อมใจ หรือการต่อสู้ 4.การใช้ความรู้ของปัญญาชน และ 5.การใช้สื่อมวลชน คือ สื่อโทรทัศน์เพื่อใช้ในการศึกษาบทบาทของสื่อสาธารณะในการต่อรองความหมายเพื่อกลุ่มคนชายขอบซึ่งเป็นการค้นหาลักษณะการต่อรองความหมายที่ปรากฏในเนื้อหารายการ ไม่ว่าจะเป็นการทำให้เกิดการยอมรับอย่างพร้อมใจ หรือการต่อสู้ การใช้ความรู้ของปัญญาชนและการใช้สื่อมวลชน คือ สื่อโทรทัศน์

ระเบียบวิธีวิจัย

บทบาทของสื่อสาธารณะในการต่อรองความหมายเพื่อผู้ต้องขัง ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษาด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) รายการโทรทัศน์ นำเสนอโดยการพรรณนา วิเคราะห์ เพื่อศึกษาเนื้อหาสาร (Message) คือ เนื้อหารายการขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา จะใช้รายการที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขัง เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหา เนื่องจากเป็นรายการที่ผลิตจากร່องราวของผู้ต้องขังโดยตรง มีเนื้อหาสอดคล้องกับงานวิจัยที่ต้องการจะศึกษา ซึ่งผู้วิจัยจะใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกจากรายการของสื่อสาธารณะทั้งหมดที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้ต้องขังที่ผลิตโดยสื่อสาธารณะ ในช่วงเดือนมกราคม ปี พ.ศ. 2556–เดือนมิถุนายน ปี พ.ศ. 2558 เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่สอดคล้องกับช่วงทำการวิจัย ได้แก่ รายการสารคดีเปิดแดนชีวิต และภาพยนตร์สั้นกึ่งสารคดีชุดชีวิตที่ถูกลิ้ม โดยใช้แบบวิเคราะห์เนื้อหารายการในการรวบรวมข้อมูลตามองค์ประกอบการเล่าเรื่อง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยอาศัยการสืบค้นข้อมูลจากเทปบันทึกรายการที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังของสื่อสาธารณะ จากนั้นจะวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลข้อมูล แล้วนำเสนอผลการวิจัยที่ได้จากการศึกษาในแบบการพรรณนาวิเคราะห์เพื่อชี้ให้เห็นบทบาทของสื่อสาธารณะในการต่อรองความหมายเพื่อผู้ต้องขัง

ผลการวิจัย

รายการเกี่ยวกับคนชายขอบกลุ่มผู้ต้องขังที่ได้แพร่ภาพออกอากาศผ่านทางสื่อสาธารณะในช่วงปี พ.ศ. 2556–2558 นั้น มีจำนวน 2 รายการ 1 ประเภทรายการ นั่นคือ รายการสารคดี ได้แก่ รายการสารคดีเปิดแดนชีวิต และรายการสารคดีภาพยนตร์สั้นชีวิตที่ถูกลิ้ม จากผลการศึกษา สรุปได้ว่า เนื้อหารายการของสื่อสาธารณะได้ต่อรองความหมายเพื่อผู้ต้องขังผ่านองค์ประกอบการเล่าเรื่อง ซึ่งปรากฏทั้งความหมายที่เป็นอุดมการณ์หลักอันเป็นการตอกย้ำอคติที่ไม่ดีต่อผู้ต้องขังในสังคม แต่ในขณะเดียวกันทางรายการก็มีการเสนออุดมการณ์ต่อรอง นั่นคือ ความหมายที่เป็นการลบล้างอคติเดิมที่ไม่ดีต่อผู้ต้องขัง ให้สังคมยอมรับผู้ต้องขังด้วยความเข้าใจ โดยคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน คุณธรรม และมนุษยธรรม พบว่า แก่นเรื่องในบางตอนนำเสนอเนื้อหาว่าผู้ต้องขังเป็นผู้ไม่สำนึกในความผิดของตน เป็นบุคคลอันตราย ในขณะที่เดียวกันในบางตอนก็มี

การนำเสนอว่าผู้ต้องขังคือ ผู้สำนึกผิด ผู้มีความกตัญญู โครจเรื่องในบางตอนได้เล่าถึงเรื่องราวชีวิตที่ผู้ต้องขังเป็นบุคคลที่สร้างความเดือดร้อนแก่สังคมทั้งก่อนเข้ารับโทษและระหว่างรับโทษในเรือนจำ และในบางตอนก็ได้เล่าเรื่องราวชีวิตของผู้ต้องขังที่ถูกครอบครัวสังคมทำร้ายมาตั้งแต่เด็กทำให้ผู้ชมเกิดความเห็นใจผู้ต้องขัง มุมมองการเล่าเรื่องในหลายๆ ตอนจะถูกเล่าโดยมุมมองของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ที่ส่วนมากจะมองผู้ต้องขังเป็นคนไม่ดี คนไร้ค่า ในขณะที่เดียวกันในบางตอนก็มีการกล่าวถึงผู้ต้องขังจากเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ นักสิทธิมนุษยชน และตัวผู้ต้องขังเองถึงแง่ที่ดีของผู้ต้องขัง ตัวละครในบางตอนได้นำเสนอว่าตัวละครผู้ต้องขังไม่สำนึกในความผิด ติดคุ้มมากกว่าหนึ่งครั้ง สร้างความเดือดร้อนแก่สังคมซ้ำแล้วซ้ำเล่า ซึ่งในบางตอนก็พบการนำเสนอตัวละครผู้ต้องขังในภาพลักษณ์ของผู้กลับตัวกลับใจ ผู้มีน้ำใจยินดีช่วยเหลือผู้ร่วมต้องขัง และฉากที่ได้นำเสนอทั้งฉากภายในเรือนจำอันคับแคบ มีดี สกปรก พร้อมกับฉากของแปลงเกษตรวิถีชีวิตไร้กำแพงที่ผู้ต้องขังได้ถูกคุมขัง

เปิดแดนชีวิต รายการสารคดีที่นำเสนอเรื่องราวเชิงการค้นหาค้นหาข้อเท็จจริง ประกอบวิเคราะห์ของผู้ดำเนินรายการ โดยสื่อสารให้กับผู้คนในสังคมได้เกิดความตระหนักรู้ ยับยั้งต่อการกระทำผิดกฎหมายในรูปแบบต่างๆ ทำให้ผู้ชมได้รับรู้ถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมเรือนจำ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะให้คนภายนอกได้ให้ความเข้าใจในคุณค่าของอิสรภาพและการดำเนินใช้ชีวิต เพื่อการสื่อสารต่อผู้คนภายนอกได้รับรู้เรื่องราวความเป็นมา และการดำเนินชีวิตของผู้ต้องขัง ออกอากาศประจำวันอาทิตย์ เวลา 23.30-24.00 น. สัปดาห์ละ 1 ตอน รวมทั้งสิ้น 13 ตอน

ภาพยนตร์สั้นชีวิตที่ถูกลืม สารคดีภาพยนตร์ที่มุ่งสะท้อนความจริงของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำหญิง และสร้างแรงบันดาลใจให้แก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาส นั่นคือกลุ่มผู้ต้องขังหญิง ให้มีกำลังใจต่อสู้ชีวิต สามารถกลับมาเป็นเหยียดในสังคม เพื่อปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองดีต่อไป ออกอากาศทุกวันอาทิตย์ เวลา 22.30 - 23.00 น. รวมทั้งสิ้น 4 ตอน

จากผลการศึกษา สรุปได้ว่า เนื้อหารายการสารคดีเชิงวิเคราะห์ (Documentary) ซึ่งนำเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของผู้ต้องขังที่ต้องเผชิญกับปัญหาการถูกจำคุก สูญเสียอิสรภาพ ถูกลิดรอนสิทธิ และพลัดพรากจากผู้เป็นที่รักนั้น สื่อสาธารณะได้ต่อรองความหมายของผู้ต้องขังผ่านองค์ประกอบการเล่าเรื่อง ได้แก่ แก่นเรื่อง โครจเรื่อง มุมมองการเล่าเรื่อง ตัวละคร และฉาก ออกเป็นอุดมการณ์หลัก หรือ

ความหมายในทางลบที่ยังเป็นการตอกย้ำอคติต่อผู้ต้องขัง และอุดมการณ์ต่อรอง หรือความหมายที่เป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดี ลดทอน เปลี่ยนแปลงอคติไม่ดีที่สังคมได้สั่งสมไว้แก่ผู้ต้องขัง ดังนี้

เนื้อหาทรายการที่ได้ประกอบสร้างชุดความหมายที่มาจากอุดมการณ์หลัก ซึ่งไม่ได้เป็นการต่อรองความหมายเพื่อผู้ต้องขัง หากแต่เป็นการตอกย้ำกลไกอำนาจในสังคมที่มีมานาน และเป็นการผลิตซ้ำอคติที่คนในสังคมมองผู้ต้องขังตลอดมา เช่น ผู้ต้องขังคืออาชญากรที่อันตราย เป็นคนซึ่คุก ด้วยการนำเสนอว่าผู้ต้องขังมักจะกลับมาติดคุกซ้ำ เป็นผู้ไร้อนาคต พร้อมก่อเหตุทะเลาะวิวาท สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้ต้องขังด้วยกันเอง และพร้อมแหกเรือนจำได้เสมอ ต้องมีการจัดเวรยามดูแลผู้ต้องขังตลอดเวลาทั้งวันทั้งคืนอย่างไม่ให้คลาดสายตา ต้องมีหน่วยจู่โจมทั้งตำรวจ ทหาร อาสาสมัครร่วมปฏิบัติการตรวจค้นอย่างฉับพลันทุกเดือนในการตรวจค้นสิ่งผิดกฎหมายที่ผู้ต้องขังแอบซ่อนไว้ มีการนำเสนอรายการโดยการใช้ภาษาเขียนและภาพว่าผู้ต้องขัง คือ อาชญากรที่อันตราย ผ่านการแทรกตัวอักษรในสารคดีที่เป็นการจัดกลุ่มให้ผู้ต้องขังเป็นพวกขาใหญ่ พวกพี้ยัน พวกหัวหมอ พวกขี้ยา และคนซึ่คุก และได้นำเสนอชุดความสัมพันธ์แบบชั่วตรงกันข้ามระหว่างเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์กับผู้ต้องขัง ซึ่งเนื้อหาที่สะท้อนออกมาภาพรวมทั้งหมดได้ความหมายของผู้ต้องขังว่า คือ คนไม่ดี มีความผิดตามกฎหมาย ในขณะที่เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ คือ คนดีที่ใช้อำนาจของกฎหมายในการควบคุมคนไม่ดี และยังได้ให้โอกาสคนไม่ดีนั้นคือผู้ต้องขังอีกด้วย

ส่วนอุดมการณ์ต่อรองที่พบจากเนื้อหาทรายการสารคดีทั้งสองรายการนั้น ในภาพรวมจากการศึกษา พบว่า รายการสารคดีได้นำเสนอเนื้อหาทรายการที่เป็นการทำให้ผู้ชมได้มองผู้ต้องขังในแง่มุมที่หลากหลายมากขึ้น อันเป็นการลดทอน เปลี่ยนแปลงอคติเดิมที่สังคมได้สั่งสมไว้แก่ผู้ต้องขัง โดยให้ความหมายว่า ผู้ต้องขังควรจะได้สิทธิในการรักษาพยาบาล สิทธิในการได้รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ สิทธิในการเลือกฝึกอาชีพภายในเรือนจำ สิทธิในการศึกษาเพื่อคุณวุฒิ สิทธิในการแสวงหาศักยภาพของตนเองตามความถนัด และเสรีภาพในการปลดโซ่ตรวน โดยอิงหลักสิทธิมนุษยชนเป็นหลัก นอกจากนั้นทางรายการยังได้นำเสนอว่าผู้ต้องขัง คือ ผู้ที่ผิดพลาดอันเกิดจากสภาพเศรษฐกิจ สังคมที่บีบบังคับให้ผู้ต้องขังเลือกกระทำผิดกฎหมาย ด้วยการลักขโมย ค้ายาเสพติด ขยายบริการทางเพศ และผู้ต้องขังเป็นผู้หญิงที่ถูกทำร้ายร่างกายและจิตใจ ถูกกระทำด้วยความรุนแรงจากเพศชาย ทำให้เกิดการโต้ตอบความรุนแรง โดยใช้หลัก

โครงสร้างทางสังคมในการสะท้อนความหมาย และการนำเสนออย่างเป็นธรรมชาติว่า ผู้ต้องขังไม่ได้เป็นผู้ที่เลวร้าย เป็นผู้มีภาระ เป็นผู้เสียสละมีความรักต่อครอบครัว และเป็นผู้มีศาสนาประจำใจ

รายการสารคดีเกี่ยวกับผู้ต้องขังยังได้มีการนำเสนอเนื้อหาผ่านองค์ประกอบการเล่าเรื่อง การใช้ภาษาและภาพ เพื่อสร้างความหมายว่าผู้ต้องขังน่าเห็นใจ ได้รับความทุกข์ทรมานทั้งกายใจ ทั้งความหิวโหย ความแออัด ความไม่พอเพียงของสาธารณูปโภค ในเรือนจำ โรคภัย ความโศกตรมจากการพลัดพราก ความกลัว ความตายหรือการได้รับโทษประหารชีวิต เพื่อให้เกิดความหมายใหม่ว่า ผู้ต้องขังคือ ผู้ที่ควรได้รับการปฏิบัติอย่าง คำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน เป็นผู้ที่เป็นเหยื่อจากปัญหาเศรษฐกิจ สังคม และเป็นผู้ที่มี ศักยภาพในตนเองที่แม้จะอยู่ในเรือนจำก็ยังสามารถที่จะเรียนจบระดับปริญญาโท สามารถ ที่จะประกอบอาชีพสุจริต สามารถสร้างผลงานเขียนเพื่อเข้าประกวดจนได้รับรางวัล จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ทั้งนี้ นอกจากการนำเสนอลักษณะของตัวละครของผู้ต้องขังให้เป็นผู้ที่มีสถานะ ด้อยกว่าเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์แล้ว แต่ก็มีส่วนที่ทางรายการสารคดีได้นำเสนอให้เห็นถึง ความเท่าเทียมของตัวละครผู้ต้องขังกับเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ด้วย เช่น การให้ผู้ต้องขัง สามารถเลือกวัตถุดิบในการประกอบอาหารรับประทานเองได้เช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่ ราชทัณฑ์ หรือการที่เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ถอดชุดเครื่องแบบแล้วสวมชุดเสื้อยืด กางเกงผ้าร่มลงแปลงเกษตร เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ด้วยกันกับผู้ต้องขัง และการเรียกเจ้าหน้าที่ตนของผู้ต้องขังผ่านอาจารย์อาสาสมัครของเรือนจำ ผ่านการที่ผู้ต้องขังกับอาจารย์ สนทนากันด้วยชื่อเล่น ให้คำปรึกษาแก่กัน สามารถเล่าเรื่องส่วนตัวให้รับรู้แก่กัน

ดังนั้น การศึกษาตามทฤษฎีองค์ประกอบการเล่าเรื่อง เพื่อหาความหมายของ ผู้ต้องขังที่ปรากฏในเนื้อหารายการ จากการวิเคราะห์พบความหมายของผู้ต้องขังอย่าง เป็นรูปธรรม อยู่สองกลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มที่เป็นอุดมการณ์หลักหรืออุดมการณ์เดิมที่ผู้ต้อง ขังถูกตีตราจากสังคมมานาน และ 2) กลุ่มอุดมการณ์ต่อรองหรือความหมายใหม่ที่เป็น การต่อรองกับอุดมการณ์เดิมในสังคม ดังนี้

จากการศึกษาจะพบความหมายรอง หรือความหมายย่อยของผู้ต้องขังจำนวนมาก ซึ่งสามารถนำมาจัดกลุ่มความหมายเป็น

1. **ผู้ต้องขัง คือ ผู้ที่น่าเห็นใจ** ซึ่งมาจากความหมายรอง หรือความหมายย่อย หลากหลายความหมาย อันมีขอบเขตความหมายที่ใกล้เคียงกันในเนื้อหาที่ว่า ผู้ต้องขัง น่าเห็นใจเป็นผู้ที่ต้องถูกคุมขังในเรือนจำ ไม่สามารถดำเนินชีวิตได้ตามความปรารถนา

ผู้ต้องขังไม่มีสิทธิ์เลือกที่นอน อาหาร หรือชุดของตน รวมทั้งไม่มีสิทธิ์เลือกทางเดินชีวิต ต้องจำยอมเป็นผู้ต้องขังจนกว่าจะพ้นโทษ ผู้ต้องขังบางรายที่ต้องโทษประหารชีวิต หมดทางเลือกที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไปแม้จะอยากกลับตัวกลับใจ ผู้ต้องขังหลายคนทำผิดไป เพราะถูกหลอก และสังคมบีบคั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาความยากจนส่งผลให้เกิด การทำผิดกฎหมาย ค้ายาเสพติด ขายบริการทางเพศเพื่อหาเงินมาเลี้ยงชีพตนและ ครอบครัวทั้งที่ไม่ได้อยากทำ รวมถึงผู้ต้องขังหญิงที่ติดคุกมีสาเหตุจากการพยายามฆ่าผู้ชายที่ทำร้ายร่างกายตนเอง สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ผู้ต้องขังทำความดีเพื่อรอกพระราชนาน อภัยโทษ โดยไม่มีสิทธิ์ขอหรือแสดงความคิดเห็นใดๆ ในเรือนจำ ทำให้เกิดเป็น ความหมายว่า ผู้ต้องขัง คือ ผู้ที่น่าเห็นใจ

2. **ผู้ต้องขัง คือ คนอันตราย** ซึ่งมาจากความหมายย่อยหลากหลายความหมาย อันมีขอบเขตความหมายที่ใกล้เคียงกันในเนื้อหาที่ว่า ผู้ต้องขังฉลาดแกมโกง มักโกหก เห็นแก่ตัวเมื่ออยู่ในเรือนจำ ผู้ต้องขังเมื่อพ้นโทษแล้วยังคงค้ายาเสพติด บางคนแม้เป็น นักโทษก็ยังคงแอบค้าแอบเสพยาในเรือนจำ นอกจากนี้ ยังพบเนื้อหารายการว่า ผู้ต้องขังคือขโมย มักขโมยของใช้ส่วนตัวกันเอง สามารถแหกเรือนจำ และก่อคดี ในเรือนจำได้ทุกรูปแบบ และยังติดเชื้อ HIV มีสุขอนามัยที่ไม่ดี เป็นผู้สาสอนทางเพศ จึงทำให้เกิดความหมายว่าผู้ต้องขัง คือ คนอันตราย

3. **ผู้ต้องขัง คือ ผู้ที่ควรได้รับการปฏิบัติอย่างคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน** ซึ่งมา จากความหมายย่อยหลากหลายความหมาย อันมีขอบเขตความหมายที่ใกล้เคียงกันใน เนื้อหาที่ว่า ผู้ต้องขังคือคนที่ควรได้รับโอกาสจากราชทัณฑ์ ซึ่งกรมราชทัณฑ์ได้ให้ โอกาสผู้ต้องขังเรียนหนังสือ ฝึกวิชาชีพ ช่วยขอพระราชทานอภัยโทษ นอกจากนี้ ผู้ต้องขังยังได้รับการปฏิบัติอย่างคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนในเรื่องการดูแลสุขภาพของ ตน เนื่องจากผู้ต้องขังเพศที่เป็นผู้รักสวยรักงาม ชอบแต่งหน้า ทำผม อาบน้ำ บ่อย ทำตัวให้ดูสวยสะอาดอยู่เสมอ รวมถึงสิทธิมนุษยชนเรื่องการนับถือศาสนาและ ได้ปฏิบัติตามพิธีกรรมของศาสนานั้นๆ ดังที่ผู้ต้องขังได้สวดมนต์ ไหว้พระ ทำสมาธิใน เรือนจำ

4. **ผู้ต้องขัง คือ ผู้ที่มีความดี** ซึ่งมาจากความหมายย่อยหลากหลายความหมาย อันมีขอบเขตความหมายที่ใกล้เคียงกันในเนื้อหาที่ว่าผู้ต้องขังคือคนมีความสามารถ ผู้ต้องขังสามารถเรียนรู้การฝึกวิชาชีพในเรือนจำและสามารถทำตามที่เราเรียนรู้นั้นได้ เป็นอย่างดี เช่น การตัดผม การทำขนม การทำแห การแกะสลักไม้ เป็นต้น อีกทั้ง ผู้ต้องขังยังมีความรับผิดชอบ ผู้ต้องขังที่มีหน้าที่เลี้ยงสัตว์ ปลูกผัก สามารถรับผิดชอบ

หน้าที่ของตนจนได้ผลผลิตทางการเกษตรที่งดงาม แต่ที่ผู้ต้องขังกระทำผิดกฎหมายไป เพราะความมั่งคั่ง ความต้องการนำเงินมาตอบแทนบุญคุณบิดามารดา ผู้ต้องขังส่วนมากเป็นผู้หาเงินให้ลูกและภรรยา เป็นเสาหลักครอบครัว นอกจากนั้น ผู้ต้องขังยังเป็นผู้เฒ่า เป็นคนรักเรียน มีความต้องการที่จะเรียนในระดับที่สูงขึ้นไป โดยเลือกเรียนภายในเรือนจำ ผู้ต้องขังมีความพยายาม ทั้งความพยายามที่จะเรียนภายในเรือนจำ ความพยายามที่จะเรียนรู้อาชีพที่ทางเรือนจำได้ฝึกให้ ผู้ต้องขังมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันเองภายในเรือนจำ มีการแบ่งปันสิ่งของให้แก่ผู้ต้องขังด้วยกันเอง มีการช่วยกันปกป้องผู้ต้องขังที่ถูกผู้ต้องขังบางกลุ่มรังแกภายในเรือนจำ และผู้ต้องขังมีความอยากที่จะเรียนหนังสือในเรือนจำ เพื่อให้พ่อแม่ภูมิใจ มีความตั้งใจว่าเมื่อพ้นโทษจะกลับไปเป็นคนดีของสังคมและดูแลพ่อแม่ให้ดีที่สุด ผู้ต้องขังยอมรับว่าสิ่งที่ตนกระทำนั้นผิดและมีความตั้งใจว่าจะไม่กระทำผิดเช่นนั้นอีกแล้ว เมื่อพ้นโทษไปจะประพฤติตนเป็นคนใหม่ที่ดียิ่งขึ้นแล้วจึงเกิดความหมายว่าผู้ต้องขัง คือ ผู้ที่มีความดี

จึงได้ข้อสรุปว่า สื่อสาธารณะได้กระทำบทบาทในการสร้างความหมายรองแก่ผู้ต้องขังในแง่มุมใหม่ที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้ต้องขังถูกมองในแง่ดี อันเป็นการต่อรองความหมายหลักจากสังคมที่ได้ตีตราผู้ต้องขังว่าเป็นอาชญากรที่อันตราย ช่วยก่อให้เกิดการสังคมนิยมที่ดีต่อผู้ต้องขังในการลดอคติจากสังคมที่มีต่อผู้ต้องขัง รวมทั้งสร้างความหมายเพื่อให้สังคมเห็นใจ ให้โอกาสผู้ต้องขังในการกลับตัวและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข แม้ในขณะเดียวกันเนื้อหารายการบางตอนแฝงไปด้วยการผลิตซ้ำความหมายเชิงลบเฉกเช่นสื่อกระแสหลัก ว่าผู้ต้องขังคืออาชญากรที่เลวร้าย แต่ในสัดส่วนการนำเสนอเนื้อหาที่เป็นความหมายดีมีน้อยกว่าสัดส่วนการนำเสนอความหมายใหม่ที่เป็นการต่อรองเพื่อผู้ต้องขังอยู่มาก

อภิปรายผลการวิจัย

สื่อกระแสหลักเป็นส่วนสำคัญที่ได้ผลิตซ้ำความหมายอันเป็นอคติที่สังคมมีต่อผู้ต้องขัง ทั้งการสนับสนุนทางอ้อมในการใช้ความรุนแรงในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง การไม่ยอมรับ การไม่ให้โอกาสผู้ต้องขัง ให้ดูว่าเป็นเรื่องที่พึงกระทำ สิ่งเหล่านี้ คือ การครอบงำอคติที่มีต่อผู้ต้องขังในสังคมให้ดำเนินต่อไปอย่างยากที่จะปรับลดอคติหรือปรับเปลี่ยนทัศนคติที่สังคมมีต่อผู้ต้องขังให้เป็นไปในทางที่ดีได้ ทำให้ผู้ต้องขังต้องเผชิญสภาวะความเป็นคนชายขอบอย่างไม่รู้จบ แต่ในการครอบงำย่อมมีการต่อต้านขัดขืนดังที่ Antonio Gramsci ได้กล่าวไว้ว่า การต่อรองความหมาย ต่อรองอำนาจ

ในสังคมนั้น เกิดขึ้นได้โดยการรวมกลุ่มพลังทางสังคม ที่มีเจตคติตรงกันที่จะต่อรองความหมายบางสิ่ง ซึ่งสิ่งสำคัญคือ พื้นที่ทางสังคมที่มากพอที่จะให้กลุ่มพลังทางสังคมนั้นได้ร่วมแสดงบทบาท ช่วงซึ่งพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็นหรือกระทำการใดๆ อันเป็นการต่อรองความหมายที่ถูกครอบงำอย่างทรงพลัง (Gramsci, 1971: 149)

จากการศึกษาในครั้งนี้ ชี้ให้เห็นว่า สื่อสาธารณะได้มีความตั้งใจที่จะนำเสนออุดมการณ์หลายประการเพื่อต่อรองความหมายเพื่อผู้ต้องขัง ด้วยเนื้อหารายการเป็นการสร้างความหมายใหม่ในแง่มุมที่หลากหลายแก่ผู้ต้องขังอย่างที่ว่าสื่อกระแสหลักไม่เคยนำเสนอ เช่น ผู้ต้องขังคือคนกตัญญู ผู้ต้องขังคือคนมีคุณธรรม ผู้ต้องขังคือผู้สำนึกผิด แม้ในบางตอนของเนื้อหารายการในประเด็นของผู้ต้องขังของสื่อสาธารณะจะยังคงนำเสนอเนื้อหาตามอุดมการณ์หลักอันเป็นการคงคติเดิมที่สังคมได้ตีตราผู้ต้องขังอยู่บ้าง แต่สิ่งนั้นก็คือการนำเสนอที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมในแง่มุมที่ทำให้ผู้ชมเกิดการตระหนักถึงโทษของการกระทำผิด อันจะทำให้คนในสังคมเกิดความหวั่นเกรงที่จะกระทำผิด ซึ่งเป็นการนำเสนอเนื้อหาตามความเป็นจริงได้อย่างหลากหลายและเกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติ สิ่งสำคัญและมีคุณค่าอย่างมาก คือ การที่สื่อสาธารณะเป็นสื่อแรกและสื่อเดียวที่ได้ออกมานำเสนอความหมายใหม่เพื่อต่อรองให้ผู้ต้องขัง อาทิ ผู้ต้องขัง คือ ผู้มีศักยภาพในตนเอง มีความรับผิดชอบ สามารถประกอบวิชาชีพอย่างสุจริตภายในเรือนจำ สามารถเรียนหนังสือได้ประสบความสำเร็จตามระดับชั้นของตน ผู้ต้องขังคือคนกตัญญู ผู้ต้องขังคือคนมีคุณธรรม ผู้ต้องขังคือผู้สำนึกผิด

ทั้งนี้ ผลการศึกษาบทบาทของสื่อสาธารณะในการต่อรองความหมายเพื่อผู้ต้องขังที่ได้วิเคราะห์เนื้อหารายการ ผ่านองค์ประกอบการเล่าเรื่อง ได้ข้อค้นพบว่า สื่อสาธารณะได้ใช้องค์ประกอบการเล่าเรื่องในการนิยามความหมายของผู้ต้องขังใหม่ ได้แก่ แก่นเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร มุมมองการเล่าเรื่อง ฉาก เนื้อหา แม้รายการของสื่อสาธารณะได้มีการคัดกรองประเด็นหรือกำหนดประเด็นที่จะนำเสนอไว้ คือ ที่มาที่ผู้ต้องขังได้มาถูกคุมขังหรือรวันประหารชีวิต ความรู้สึกของผู้ต้องขังในขณะที่ถูกคุมขัง ไม่นำเสนอถึงข้อบกพร่องในการควบคุมผู้ต้องขังของเรือนจำ และไม่นำเสนอถึงเรื่องกฎระบบภายในของเรือนจำ และในบางตอนของรายการก็เป็นการนำเสนอเพื่อต่อกย้ำอุดมการณ์หลักที่ยังมีอคติต่อผู้ต้องขังปะปนมาบ้าง แต่สิ่งนี้ก็คือธรรมชาติของชุดความหมายในสังคมที่ลื่นไหล และถูกหล่อหลอมผ่านการสร้างความยินยอมพร้อมใจ อันเป็นเครื่องมือของอำนาจในการทำหน้าที่ติดตั้งอุดมการณ์หรือกรอบแนวคิดหลักและแนวคิดรองให้สังคมได้รับรู้และเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน เพราะหากไม่มีความคิดหลัก

ก็จะไร้ความคิดต่อรอง ซึ่งเมื่อความหมายตามอุดมการณ์หลักยังคงมีปะปนมาอยู่ จึงได้ปรากฏความหมายใหม่ที่เป็นการต่อรองความหมายเพื่อผู้ต้องขังอยู่แทบทุกองค์ประกอบของเนื้อหารายการ ทั้งแก่นเรื่องที่นำเสนอเพื่อให้เกิดความเห็นใจ ให้โอกาสผู้ต้องขังการนำเสนอโครงเรื่องที่วางไว้อย่างมีที่มาที่ไปเพื่อให้เห็นสาเหตุและเหตุผลที่คนธรรมดาในสังคมต้องผันตัวมาเป็นผู้ต้องโทษ การนำเสนอตัวละครที่สะท้อนตัวตนที่ดีของผู้ต้องขังที่สังคมไม่เคยได้รับรู้ เช่น ผู้ต้องขังมีความใฝ่เรียน ผู้ต้องขังมีความสามารถในการประกอบอาชีพสุจริต ผู้ต้องขังมีความกตัญญูและสำนึกบุญคุณต่อผู้มีพระคุณ การนำเสนอมุมมองการเล่าเรื่องที่เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้พูดเรื่องราวของตนโดยการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้รับการสัมภาษณ์ออกรายการสารคดี ผสมผสานกับมุมมองของปัญญาชนหลายฝ่ายในสังคม และการนำเสนอฉากที่นำเสนอเพื่อให้รับรู้แง่มุมเพิ่มเติมเกี่ยวกับตัวตนของผู้ต้องขังทั้งในทางลบและทางบวกเพื่อให้เห็นว่าผู้ต้องขังคือ คนธรรมดาเฉกเช่นคนในสังคมทั่วไปที่มีทั้งความดีและความไม่ดี แต่ในบทสรุปสุดท้ายทั้งหมดที่ได้รับจากการวิเคราะห์รายการนั้น ผู้ต้องขังเป็นผู้กระทำผิดพลาดไป ทั้งการค้ายาเสพติด การลักขโมย การขายบริการทางเพศ อันเนื่องมาจากปัญหาสังคม ความยากจน ความรู้ที่น้อย ที่บีบบังคับชีวิตให้เข้าไปในทิศทางนั้น ผู้ต้องขังจึงเป็นผู้ที่สังคมควรให้โอกาสทั้งในระหว่างที่ต้องโทษและพ้นโทษ

สัดส่วนการนำเสนอมุมมองในรายการที่เกี่ยวกับผู้ต้องขังนั้น สื่อสาธารณะมักเลือกสรรโดยนำเสนอผ่านมุมมองของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์และผู้ดำเนินรายการเป็นหลัก สัดส่วนที่ผู้ต้องขังเองจะได้เสนอมุมมองของตนเองนั้นค่อนข้างน้อย ซึ่งมีจำนวนเพียง 4 ตอน จากทั้งหมด 17 ตอนเท่านั้นที่ผู้ต้องขังได้มีโอกาสให้สัมภาษณ์และพูดแสดงความรู้สึก ความคิดเห็นในบางเรื่อง อันเนื่องมาจากข้อจำกัดของกรมราชทัณฑ์ ซึ่งในมุมมองที่นำเสนอ นั้นเป็นลักษณะที่รัฐเป็นผู้อุปถัมภ์ผู้ต้องขัง ไม่ได้เจาะลึกหรือช่วยเปิดโปงปัญหาความเป็นคนชายขอบภายในเรือนจำที่ผู้ต้องขังเผชิญที่คนภายนอกยังไม่ทราบ เนื้อหารายการในหลายตอนเป็นเพียงการกำหนดให้ผู้ชมได้เห็น ว่า กรมราชทัณฑ์ได้ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนแล้ว ผู้ต้องขังเป็นผู้ที่มีความสุขดี สามารถใช้ชีวิตอยู่ในเรือนจำได้อย่างปกติ เช่น ในเรื่องการศึกษา การกิน การนอน การอาบน้ำ การรักษาพยาบาล ทั้งที่ในความเป็นจริงยังมีอีกหลายประเด็นที่ผู้ต้องขังยังไม่ได้รับการช่วยเหลือในการต่อรองความหมาย หรือต่อรองสิทธิที่พึงจะได้รับ เช่น ในประเด็นที่ผู้ต้องขังจะได้รับโอกาสทางการศึกษาจนจบปริญญาโทจากกรมราชทัณฑ์ ที่นำเสนอให้คล้อยตามว่าเป็นสิ่งที่ดี ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วผู้ต้องขังที่จะได้รับโอกาสนี้ คือ

ผู้ต้องขังที่มีทุนทรัพย์ในการจ่ายค่าเล่าเรียนเท่านั้น หรือการนำเสนอว่าทางกรมราชทัณฑ์ ได้มอบความรู้ในการเลี้ยงชีพ คือ เรื่องของการทำการเกษตรแก่ผู้ต้องขัง ซึ่งดูเหมือนว่า รัฐจะทำหน้าที่ได้อย่างดีแล้ว แต่จากการที่พิธีกรได้สัมภาษณ์แนวทางการดำเนินชีวิต หลังพ้นโทษของผู้ต้องขังที่กำลังจะได้รับการปล่อยตัวนั้น ก็พบว่า ในความเป็นจริง แม้ผู้ต้องขังจะได้มีความรู้ในการทำมาหาเลี้ยงชีพด้านการเกษตรแต่ผู้ต้องขังกลับไม่ได้มีความตั้งใจจะออกไปทำการเกษตรเพื่อหาเลี้ยงชีพ เนื่องจากไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ซึ่งในประเด็นนี้ทางรายการก็ไม่ได้มีการตั้งคำถามต่อโครงสร้างทางสังคมไทยที่กำลังเป็นไปอยู่นี้ ไม่ได้มีการชี้แนะ หรือต่อยอดให้ปัญหานี้เกิดเป็นประเด็นทางสังคมเพื่อระดมความคิด แนวทางในการทำให้สังคมเกิดการรับรู้ และมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี แต่ทั้งนี้ถือได้ว่าสื่อสาธารณะได้แสดงบทบาทของสื่อในการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับผู้ต้องขังในแง่มุมที่ต่างออกไป โดยมีเจตคติที่มุ่งให้สังคมรู้ ยอมรับ เข้าใจ เห็นใจ และให้โอกาสผู้ต้องขังในบางเรื่องราวที่จะสามารถนำเสนอได้อย่างมีขอบเขต

การต่อรองความหมายเพื่อผู้ต้องขังของสื่อสาธารณะจึงยังเป็นการต่อรองที่ค่อยๆ เป็น ค่อยๆ ไป เนื่องจากดังที่กล่าวไปแล้วว่าสื่อสาธารณะไม่ได้เปิดพื้นที่ให้กลุ่มปัญญาชน ภาคประชาชน หรือกลุ่มผู้ต้องขังซึ่งเป็นเจ้าของประเด็นเองได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและผลิตรายการเกี่ยวกับผู้ต้องขังอย่างเต็มที่ ส่งผลให้เนื้อหารายการไม่ได้สร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อผู้ต้องขังอย่างฉับพลัน หรือโน้มนำให้ผู้ชมลอคอคติที่มีต่อผู้ต้องขังได้อย่างถึงที่สุด แม้จะมีการต่อรองความหมายและสร้างภาพให้เกิดความเข้าใจในทางที่ดีขึ้นผ่านการนำเสนอในบางตอนของรายการ แต่อย่างไรก็ดี การนำเสนอดังกล่าวยังไม่สามารถช่วยปรับเปลี่ยนความหมาย ภาพลักษณ์ของผู้ต้องขัง หรือทัศนคติของสังคมที่ได้ประทับตราผู้ต้องขังมาแต่เดิมในระยะยาว อันเนื่องจากความหมายเดิมในทางลบของผู้ต้องขังที่คนในสังคมรับรู้ได้ครอบงำและฝังลึกอย่างเป็นธรรมชาติ ทั้งยังได้รับการสนับสนุนอย่างยินยอมพร้อมใจจากสังคมที่ตีตราผู้ต้องขังมานาน ประกอบกับการที่สื่อกระแสหลักก็ยังคงนำเสนอเรื่องราวที่คงความมีอคติต่อผู้ต้องขังอยู่ สื่อสาธารณะที่นำเสนอรายการเกี่ยวกับผู้ต้องขังในแง่มุมที่ต่างออกไปเกี่ยวกับผู้ต้องขังเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่ง คือ ในช่วงเวลาที่ได้ผลิตรายการสารคดีสะท้อนความจริงของคนชายขอบนำเสนอเป็นชุดตอนแล้วจบไปนั้น อาจจะไม่เพียงพอ ไม่ต่อเนื่องพอต่อการทำให้สังคมตระหนักถึงความสำคัญในการให้โอกาสผู้ต้องขังและการมองผู้ต้องขังในแง่มุมที่ดีด้วยความหมายใหม่ และความเข้าใจที่ดีขึ้นต่อผู้ต้องขัง เนื่องจากอุดมการณ์หลักที่ปรากฏออกมาจากเนื้อหารายการ

ส่วนหนึ่งยังคงเป็นอุดมการณ์ที่นำเสนอเนื้อหาโดยมีอคติต่อผู้ต้องขัง ทำให้คนในสังคมยังรับรู้ความหมายเดิมๆ ของผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังยังปรากฏสถานะความเป็นคนชายขอบอยู่เช่นเดิม แต่ในท้ายที่สุดก็ถือได้ว่า สื่อสาธารณะได้มีความแตกต่างจากสื่ออื่นๆ ในการให้ความสำคัญที่จะให้ความหมายของผู้ต้องขังไม่เพียงแต่ตามอุดมการณ์หลักแบบเดิมเท่านั้น หากแต่มีการสร้างความหมายใหม่อันเป็นอุดมการณ์ต่อรองความหมายเพื่อคนชายขอบ เป็นจุดมุ่งหมายหลักของสื่อสาธารณะ ซึ่งเป็นการต่อรองความหมายเพื่อผู้ต้องขังตามบทบาทของสื่อสาธารณะที่เป็นการริเริ่มให้คนในสังคมเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อผู้ต้องขังไปในทิศทางที่ดีขึ้น ให้ยอมรับที่ผู้ต้องขังจะกลับตัวกลับใจ ให้โอกาสเมื่อผู้ต้องขังพ้นโทษ อันจะเกิดประโยชน์ต่อกลุ่มคนชายขอบผู้ต้องขังทั้งระหว่างที่ถูกคุมขังและช่วงชีวิตหลังการพ้นโทษต่อไปในอนาคต ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่ดีในการแสดงบทบาทของสื่อสาธารณะ ในการนำเสนอและสร้างความเข้าใจอันดีให้กับกลุ่มคนชายขอบผู้ต้องขังของสังคมไทย

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

สื่อสาธารณะควรสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องกับรายการหรือเรื่องราวของผู้ต้องขัง ดังจะเห็นได้ว่า เนื้อหารายการสารคดีไม่มีภาคประชาชนทั่วไปมาร่วมแสดงความคิดเห็นหรือผลิตรายการแต่อย่างใด จึงคล้ายกับว่าสื่อสาธารณะได้นำเสนอประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับผู้ต้องขัง ให้คนรับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับผู้ต้องขังไปในทิศทางเดียวกันตามที่ทางรายการกำหนดว่าเรื่องไหนที่ควรถูกนำเสนอและควรถูกนำเสนอออกมาเช่นไร ดังนั้น เนื้อหารายการที่เกี่ยวกับผู้ต้องขังของสื่อสาธารณะจึงเป็นการเลือกสรรมุมมองการเล่าเรื่องบางแง่มุมในขอบเขตที่ผู้ผลิตรายการจะสามารถหยิบมานำเสนอได้ เป็นการที่ผู้ผลิตได้กำหนดให้ผู้ชมเห็นเฉพาะชีวิตหรือตัวตนเพียงบางส่วนของผู้ต้องขัง อันเป็นการเลือกนำเสนอความจริงเพียงบางส่วน จึงควรมีการนำเสนอความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมในการผลิตรายการจากปัญญาชน ภาคประชาชน และผู้ต้องขังมากกว่านี้

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมราชทัณฑ์. (2558). สถิติผู้ต้องขัง กรมราชทัณฑ์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.correct.go.th/correct2009/> [สืบค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2558]

- กาญจนา แก้วเทพ. (2541). การวิเคราะห์สื่อ แนวคิดและเทคนิค. กรุงเทพฯ: บริษัท อินฟินิตี้เพรส จำกัด.
- แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง. (2551). มุสลิมชายแดนภาคใต้ในความรู้สึกของชุมชนไทย เสมือนจริงโดยศึกษาในพื้นที่ไซเบอร์สเปซ. รายงานวิจัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วสันต์ ภัยหลีกส์. (2558). ชีวภาวะสื่อไทยน่าห่วง ขาดตรวจสอบ ส่อถูกหลอกใช้เป็นเครื่องมือ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/667273> [สืบค้นเมื่อ 31 ตุลาคม 2558]
- วัชรพล พุทธิรักษา. (2551). กลุ่มประวัติศาสตร์ ปัญญาชน การครองอำนาจนำ และการโต้ตอบต่อการครองอำนาจนำ: แนวความคิดของอันโตนิโอ กรัมชี่กับการอธิบายการเมืองไทยร่วมสมัย. ในรายงานการประชุมวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติ, หน้า 2-10. 2-3 ธันวาคม 2551, คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัชรพล พุทธิรักษา. (2557). บทสำรวจความคิดทางการเมืองของ อันโตนิโอ กรัมชี่. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมมุติ.
- วิทยาธร ท่อแก้วและคณะ. (2554). การผลิตรายการโทรทัศน์ขั้นสูง. พิมพ์ครั้งที่ 2. จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- วิทย์ สิทธิเวคิน. (2542). แนวความคิดของอันโตนิโอ กรัมชี่ ว่าด้วยการปฏิรูปองค์กรอุตสาหกรรมในความสัมพันธ์กับการปฏิวัติสังคมนิยม. รัฐศาสตร์สาร ปีที่ 20 ฉบับที่ 2 (2542).
- วิภา อุดมฉันท. (2544). การผลิตสื่อโทรทัศน์และสื่อคอมพิวเตอร์: กระบวนการสร้างสรรค์และเทคนิคการผลิต. กรุงเทพฯ : บ็ุก พอยท์.
- สมเจตน์ เมฆพ่ายพ. (2552). การผลิตรายการโทรทัศน์ = TV production. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการกระทรวงศึกษาธิการ.
- สมศรี ชาญอนันท์สุข. ทศนะสื่อไทยต่อการทำข่าวอาชญากรรมร้ายแรง กรณี “โทษประหารชีวิต” (Death Penalty). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www2.thaipbs.or.th/bogmain/document_in35.html [สืบค้นเมื่อ 5 กรกฎาคม 2559]
- สุรพงษ์ ชัยนาม. (2524). อันโตนิโอ กรัมชี่ กับทฤษฎีการครองความเป็นใหญ่. ปาจารย์สาร ปีที่ 8 ฉบับที่ 6 (ธันวาคม 2524).

องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2551 [สืบค้นเมื่อ 1 กรกฎาคม 2559]

อานันท์ กาญจนพันธุ์ .(2544). **ความเป็นคนขายขอบ กับปัญหาสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://v1.midnightuniv.org/middata/newpage11.html> [สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2558]

ภาษาอังกฤษ

Gramsci, A. (1971). **Selections from the prison notebooks of Antonio Gramsci**. (Q.Hoare & G. N. Smith, Trans.). New York: International Publishers.

McLellan, David. (2007). **Marxism after Marx**. New York : Palgrave Macmillan.

Quintin Hoare and Geoffrey Nowell Smith. (1971). **Selections from the Prison Notebooks of Antonio Gramsci**. New York : International Publishers.